ПРАВА НА ДЕЦАТА: СЕКСУАЛНО НАСИЛИЕ НАД ДЕЦА

СБОРНИК С ДОКЛАДИ, ПРЕДСТАВЕНИ НА ВТОРА СТУДЕНТСКА НАУЧНОПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ "ПРАВА НА ДЕТЕТО"

Фондация "Право на детство"

ПРАВА НА ДЕЦАТА:
Сексуално насилие над деца
Втора научно-практическа конференция

Фондация
“Право на детство“
www.childhood.bg

Клуб млад педагог/
социален педагог
www.uni-ruse.bg

СБОРНИК С ДОКЛАДИ, ПРЕДСТАВЕНИ НА ВТОРА СТУДЕНТСКА НАУЧНОПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ “ПРАВА НА ДЕТЕТО”

Редакторски екип и рецензенти:
доц. Багряна Илиева,
Русенски университет Ангел Кънчев
д-р Антоанета Матеева,
Нов Български Университет

© РУСЕ • 2021
Издава: Фондация “Право на детство” - разпространява се безплатно
Предпечат и печат: “Дизайнер България” ЕООД

ISBN: 978-619-748-08-8

УВОД

Настоящият сборник съдържа седем доклада, допуснати до участие във **Втора научно-практическа конференция ПРАВА НА ДЕЦАТА: Сексуално насилие над деца,** организирана от Клуб Млад педагог/Социален педагог към Русенски университет „Ангел Кънчев" и Фондация „Право на Детство".

Публикувани са авторските доклади без редакторска намеса. В някои от тях са отразени препоръки на рецензентите.

Заедно със седемте доклада публикуваме и статията „Какви са рисковете за сексуално насилие над деца-бежанци в страната и чужбина", чийто автор е Нина Кирилова, ученичка от професионалната гимназия по туризъм "Михалаки Георгиев", гр. Видин.

Текстовете са представени в рамките на проект Finding, Investigating, Redress and Support/FIRST, който има за цел да повиши докладването на случаите на сексуално насилие над деца и качеството на последващата подкрепа на пострадалите. Проектът се изпълнява от консорциум с водещ партньор фондация „Право на детство" и партньори фондация П.У.Л.С., фондация „Джендър алтернативи", сдружение „Младежка инициатива за устойчиво развитие", „Дизайнер България" ЕООД и „Лайтмедия" ООД. Съ-финансиран е със средства на Европейски съюз по програма „Права, равенство и гражданство", съгласно договор 810247-FIRST-REC-AG -2017/REC-RDAP-GBV-AG-2017.

Фондация „Право на детство"
Май 2021 г.
гр. Русе

ДЕТСКИ ЦЕНТЪР ЗА ЗАСТЪПНИЧЕСТВО И ПОДКРЕПА „ЗОНА ЗАКРИЛА“ – ИНОВАТИВНА ПРАКТИКА ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕЦА ЖЕРТВИ НА НАСИЛИЕ И СВИДЕТЕЛИ НА ПРЕСТЪПЛАНИЕ

Диана Нинчева / Докторант
Шуменски университет „Епископ
Докторска програма: „Организация и управление извън сферата на материалното производство (Социални дейности)“
Телефон: 0894 70 80 82
E-mail: d.nincheva@shu.bg

Научен ръководител: проф. д.ик.н. Лучиян Ангелов Милков
Телефон: 0895 55 34 00

Резюме: Детски център за застъпничество и подкрепа „Зона ЗаКрила“ – иновативна практика, която за първи път се интегрират в България в градовете София, Монтана и Шумен. Това са практики, основани на нов подход, ориентиран към закрила, подготовка и щадящо изслушване на деца, свидетели и жертва на насилие.

Ключови думи: щадящо правосъдие, интегриран подход и взаимодействие, индивидуална оценка, ре-травмирането на детето, интервенции за възстановяване, междуинституционален подход.

CHILDREN'S CENTER FOR ADVOCACY AND SUPPORT "PROTECTION ZONE" – INNOVATIVE PRACTICE FOR PROTECTION OF CHILDREN VICTIMS OF VIOLENCE AND WITNESSES OF CRIME

Diana Nincheva / PhD student
Doctoral program: "Organization and management outside the field of material production (Social activities)"
Phone: 0894 70 80 82
E-mail: d.nincheva@shu.bg

Scientific adviser: Prof. D.Sc. Lucian Angelov Milkov
Phone: 0895 55 34 00

Abstract: Children's Center for Advocacy and Support "Zona ZaKrila" - an innovative practice, which for the first time is integrated in Bulgaria in the cities of Sofia, Montana and Shumen. These are practices based on a new approach focused on the protection, preparation and gentle hearing of children, witnesses and victims of violence.

Key Words: sparing justice, integrated approach and interaction, individual assessment, child re-trauma, rehabilitation interventions, inter-institutional approach.

ВЪВЕДЕНИЕ

Международно правните стандарти за разпит на деца жертви и/или свидетели на престъпление налагат развитието и въвеждането на нови иновативни социални услуги насочени към изготвянето на специализирана оценка и въвеждането на практики за подготовка и щадящо изслушване на деца, жертви и свидетели на насилие. Предоставянето на интегрирани социални услуги – правно – социални, социално – правни, социално – здравни, здравно - правни, основани на мултиинституционален и мултидисциплинарен подход между всички институции, ангажирани със закрилата на деца, жертва на насилие се поставя като изискване към всички държави членки на Европейския съюз, чрез утвърдените международни нормативни документи.

Главният съществуващ международен инструмент в областта на закрила на правата на децата, включително срещу сексуална експлоатация е Конвенцията за правата на детето на ООН (КПД, ООН, 1989 г.). Тя защитава децата от всички форми на сексуална експлоатация и насилие, отвличане, търговия и трафик, както и всякаква друга форма на експлоатация и на жестоко и нечовешко отношение.

Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2012 година, за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления и за замяна на Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета на Европейския съюз насърчава държавите членки на Европейския съюз за незабавно въвеждане на процедури, които защитават правата на децата.

За България Институт по социални дейности и практики /ИСДП/ се заема с пилотирането на практика, насочена към защита на правата на децата жертви на насилие и свидетели на престъплание. През 2015 година организацията съвместно с UNICEF и Асоциация „Фондация Анимус“ пилотира иновативна услуга, която за първи път се интегрира в България. В Шумен, Монтана и София се създават Детските центрове за застъпничество и подкрепа на деца, пострадали от насилие или свидетели на престъпление и техните семейства „Зона ЗаКрила” .

ИЗЛОЖЕНИЕ

Развиване и утвърждаване на Детски център за застъпничество и подкрепа „Зона ЗаКрила“ е в отговор на международните насоки и препоръки на Комитета по правата на детето, работата на Съвета на Европа по отношение на въвеждането на щадящо правосъдие и щадящи социални услуги за деца жертва на насилие и свидетели на престъпление. Социалната услуга синхронизира дейностите в отговор на спазване на утвърдената Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2012 година. Според документа, държавите членки гарантират, че при прилагането на настоящата директива, когато жертвата е дете, висшият интерес на детето е от първостепенно значение и се преценява индивидуално. Възприема се адаптиран към детето подход, който е надлежно съобразен с неговата възраст, зрялост, неговите възгледи, нужди и опасения. (гл. 1, чл.1, т.2) .

Поставена е необходимостта от щадящо правосъдие и въвеждането на индивидуална оценка за определяне на специални мерки за закрила, необходими за предотвратяване на вторична или повторна виктимизация, несправедливо или дискриминативно отношение, или сплашване на деца, жертви на насилие и

свидетели на престъпления (Директива 2012/29/ЕС, чл.22, т.3).

Детски център за застъпничество и подкрепа "Зона заКрила" – „Всичко под един покрив" е пилотна услуга, която осъществява модел на интегриран подход и взаимодействие между институциите „Заедно около детето" тип „Барнахус". Водеща цел е да се осигури сигурност, безпристрастност, подходи и практики, в които най-добрият интерес на детето е във фокуса на всяка предприета интервенция.

През годините, с развитието си практиката поставя акцент върху нуждата от процесуални гаранции за изготвянето на индивидуална оценка на нуждите като процесуално действие в съответствие с принципа на висшия интерес на детето. Усилията на експертния екип са насочени към ретравмирането на детето, жертва на престъпление, чрез комбинирането на междуинституционални усилия и прилагането на подходящи мерки за реагиране в случаите на насилие срещу дете. Моделът разпознава и се установява като добро решение срещу повтарящи се и неструктурирани разпити, които са провеждат с деца жертви, особено жертви на сексуално насилие, липсата на подходяща за деца институционална база и нуждата от по-изразено и засилено междуведомствено сътрудничество.

Експертната подкрепа е насочена към деца, пострадали от всички форми на насилие (в миналото или сега) и техните семейства. Моделът усъвършенства приложението на действащия Координационен механизъм за взаимодействие при работа по случай на деца, жертви или в риск от насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция /утвърден с междуинституционално споразумение между водещите ведомства в областта на закрилата на детето на 10.03.2010 година/. Участието на многопрофилните специалисти във всички интервенции гарантира, че комплексните и уникални потребности на децата ще бъдат разпознати и удовлетворени. Това означава, че на всички етапи от работа по случая решенията се вземат осведомено, аргументирано, както и че децата и семействата оптимално се облагодетелстват от добрата координация.

Детския център за застъпничество и подкрепа "Зона заКрила" работи с деца, които са жертви на всички форми на насилие или престъпление, включително свидетели на домашно насилие и подложени на училищен тормоз. Сигурност, физическо и психическо възстановяване, преработване на травмата и защита правата в съдебни процедури чрез информиране, застъпничество и осигуряване на дружелюбно към детето правосъдие включва пакета от психосоциални услуги, които реализират ДЦЗП „Зона ЗаКрила". Услугата е мобилна. Предоставя на областно ниво, но работи по заявка на Районни съдилища от съответните региони. Екипът работи и по заявени процедури от Дирекции „Социално подпомагане" – ОЗД, Районните съдилища, Полиция, Прокуратура или по заявка на самите клиенти – родител и дете.

В работата си с деца свидетели на домашно насилие, екипа /социален работник и психолог/ подкрепя и родителя жертва на насилие. Психосоциалната подкрепа е насочена към активиране на ресурсите за отстраняване на насилника, спиране на насилието, психическо и емоционално възстановяване, повишаване на способността да се грижи за детето с фокус за неговата сигурност и най-добър интерес. „Зона заКрила" предлага юридическа подкрепа и правно придружаване на пострадалия родител, за да осигури на детето семейна среда без насилие. (Методика ДЦЗП Зона ЗаКрила", Стандарт 1).

Индивидуална работа и специализирани програми са адаптирани и към извършителите на насилие – родители, близки до детето лица (Методика ДЦЗП Зона ЗаКрила", Стандарт 8).

В Центъра е осигурена подходяща за децата среда – помещения, оборудвани

с необходимите пособия за консултативна работа и в съответствие с потребностите на деца в различна възраст.

Относно участието на детето в правните процедури са гарантирани международните стандарти за правата на пострадалите деца (Директива 2012/29/ЕС, чл. 19, т. 1) . Обособено е специализирано помещение „Синя стая“, което предполага ограничаване на контактите на детето с различни и много на брой служебни лица от правораздавателната система. Важна цел, която следва междуинституционалния екип и в съответствие с международните стандарти е намаляване броя на разпитите, по възможност свеждането им до един, аудиовизуален запис на изслушването, с възможност за използването му в последващите етапи от правните процедури, липса на визуален контакт с лицето – извършител на насилието и в същото време възможност за неговото присъствие по време на разпита и задаване на въпроси от него и адвоката му (Директива 2012/29/ЕС, чл. 20). Пакета от правно – социални услуги съдържа редица дейности, които обхващат информиране за правата, за предстоящите действия и процедури, за възможностите за подкрепа, правна защита, придружаване на детето по време на правните процедури, подготовка за разпит и съдействие за разпит в дрежулюбна процезура и пр. (Модел на интегрирана социална услуга в полза на правосъдието, Наръчник, стр. 40).

Работата по случай на насилие стартира с участие на специалист от екипа на „Зона ЗаКрила“ в среща по координационен механизъм, инициирана от Отдел Закрила на детето. Част от сигналите постъпват директно в „Зона ЗаКрила“. Това предполага незабавно уведомяване на органа по закрила и координиране на последващите действия. Една от първите дейности в Центъра, важна за клиентите и последващите интервенции е информирането и договарянето на подкрепата.

Зона заКрила подпомага и координира изготвянето на индивидуалната оценка на пострадалото дете. Оценката се изготвя от мултидисциплинарен и междуинституционален екип, който включва специалисти от Центъра – социален работник и психолог, а при необходимост юрист и психотерапевт, представител на ОЗД, на полиция / инспектор ДПС/, в някои случай на учебно заведение или детска градина. Важен партньор е личния лекар надетето или друг медицински специалист според случая. (Методика ДЦЗП Зона ЗаКрила“, Стандарт 3) Оценката е специализиран инструмент, чрез който се представя професионално заключение на базата на информация, наблюдения, хипотези и факти за здравословното, психо-емоционалното, социалното положение на детето, ресурсите и рисковете на средата в която се отглежда детето. Този специфичен интрумент изследва нуждите на детето в три ключови области – в областта на закрилата на детето; в областта на възстановяване и в областта на правосъдието. Основните заключения и хипотези дават възможност да се планират поредността на интервенциите и предприемането на специални мерки за предпазване от повторно виктимизиране и сплашване от страна на извършителя. По време на този етап се прави преценка кога ще се премине към изслушване на детето в специализирано помещение. Оценката дава отговори и на въпроси за възможности за оставане на детето в семейството или на грижите на разширеното семейство; кои интервенции да са първи – разпитът или помагащите дейности; има ли риск от сплашване или продължаване на насилието; какви специални мерки от защита и от закрила да се предприемат. Оценката е процес и се актуализира при промяна на обстоятелствата.

Организиране и придружаване за медицински преглед, кризисна интервенция, юридическо консултиране, подкрепа и придружаване за подаване на декларация по ЗЗДН и получаване на Заповед за незабавна защита, съдействие

за провеждане на разпит на детето по щадящи процедури в специализираното помещение, застъпничество на различни нива са друга част от пакета услуги, който предоставя модела „Зона ЗаКрила". Всяка дейност се договаря с детето и семейството / немалтретиращия родител/ като се взема под внимание мнението им и се фокусира върху най-добрия интерес на детето. Осигурява се консултативна подкрепа от психолог или психотерапевт в зависимост от нуждите. Центърът разполага с ресурс от двама юристи и психотерапевт, които се включват в екипа на всеки етап от развитие на случая. Подкрепата на детето продължава до приключване на правните процедури и неговото възстановяване.

В случаите на подкрепа на деца свидетели на домашно насилие, от особена важност е работата с извършителя да бъде приключена, за да се осигури сигурността на детето.

Важен етап от работата на екипа е изготвянето на интегриран план за работа по случая, съобразен с изведените от индивидуалната оценка нужди и рискове за детето. Планът описва всички дейности, свързани с детето в процеса на производство, работата по възстановяване, работата с родителите/ семейството. В разработването на плана за предоставяне на услугата се включват и други специалисти от Зона заКрила (психолог, медицинско лице, юрист), както и външни експерти при необходимост. Планът се изготвя в консултация с родителите/лицата, които полагат грижи за детето и самото дете. При планирането на работата особено внимание се отделя на преценка и анализ на потенциалния риск за детето от повторна виктимизация; достъп на извършителят до детето жертва на насилие; достъп на извършителят до други деца, които биха могли да бъдат нарани; възраст и уязвимост на детето жертва на насилие; други деца в семейството, ако извършителят на насилието е родител на детето жертва или е лице от семейният кръг, които могат да се нуждаят от закрила и подкрепа; случаи на домашно насилие между родителите, където децата са в особен риск и пр. Всички интервенции планирани за детето са съобразени с неговите индивидуални нужди и включват родителите, ако те не са извършили насиле над него. Особено важно при планиране на подкрепящите интервенции за родителите е фокуса да остане върху наи-добрия интерес на детето както и договарянето на времева рамка за постигане на позитивни резултати от работата с родителите. Това е особено важно в случаите на домашно насилие или минало насилие (например сексуално) над детето и когато наличният капацитет на родителите да разпознават риск и да закрилят детето е под въпрос (Методика ДЦЗП Зона ЗаКрила", Стандарт 5).

Екипът използва богат набор от методи при реализиране на консултативния процес - интервю, наблюдение, тестове, проективни методи, беседа, диагностика, оценка и други Практиката се развива върху познание и базисни теоретични основи като Резилианс подход, Системен подход, Травма фокусирана когнитивно поведенческа терапия и пр. При съдействие за провеждане на разпит на детето се използва методика реферираща към Протокол на Националния институт за детско здраве и човешко развитие.

Екипът на услугата се състои от социални работници и психолози, както и почасово ангажирани юристи и психотерапевт. Основният екип на Центъра развива своята експертиза чрез базисни и специализирани обучения, гарантиращи усвояване на специфика на работата с деца – жертви на насилие. Екипът притежава задълбочена експертиза при реализирането на етапите за разпит на дете в специализираното помещение „Синя стая". Спазва се утвърденият стандарт на ИСДП за ежегодни надграждащи обучения, като всеки член на екипа да е преминал минимум 40 часа обучение годишно. Случайте

се управляват през супервизия, което разширява възможностите за намеси и планиране на интервенциите, подкрепя професионалната рефлексия и управлява процесите на емоционално прегаряне.

Множество срещи и проведени обучения активираха ресурсите и насочиха вниманието към нуждата от припознаване на модела „Зона ЗаКрила“ не само в отгор на изискванията на приетите Международни нормативни документи. Днес резултатът е утвърдено партньорство с правораздавателните институции – Съд, Прокуратура, Полиция. Отдела за закриала на детето, Общините, училища, детски заведения и други социални услуги припознават дейността на Центъра като необходима и определяща в политиките за защита на деца жертви на насилие.

През месец ноември 2017 г. на областно ниво бе подписан План за изпълнение на КМ за деца – жертви ли в риск от насилие. Сключено е и споразумение за провеждане на щадящо изслушване на деца в синя стая – Шумен с Окръжна прокуратура Търговище.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Чрез реализиране на моделът Детски център за застъпничество и подкрепа „Зона ЗаКрила“ се преосмисли концепцията за уязвимост в рамките на подход, базиран на правата на детето и значението на отделното дете и неговите взаимоотношения, общност и обществото. Вниманието на екипа е насочено към превенцията, закрилата и овластяването на ангажираните институции за по-ефективно и устойчиво реагиране на злоупотребата с деца. Този изцяло нов подход поставя децата, техните нужди и права в центъра на всички процеси. Систематичен, мултидисциплинарен подход стои в основата на изготвянето на комплексна оценка на потребностите през различните етапи на работа и планирането на интервенциите. Като ефективност от услугата можем да изведем въздействието върху клиентите - осигурено щадящо изслушване за децата, в някои от случаите децата са изслушани еднократно, което води до превенция на вторичната виктимизация, информирани деца и родители за правата, оказана психотерапевтична подкрепа за възстановяване на жертвите, изготвени интегрирани оценки за целите на социалната защита и правосъдие, от които представителите на съд, прокуратура и полиция изказват удовлетвореност по отношение полезността за тяхната работа по случаите.

ЛИТЕРАТУРА

- Конвенция на ООН за правата на детето, юни 1991 г.
- Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета на Европа за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления, 25 октомври 2012 година
- Методика на Детски център за застъпничество и подкрепа „Зона ЗаКрила“
- Модел на интергрирана социална услуга в полза на правосъдието / Наръчник, ИСДП, 2013 година

ПРЕВЕНЦИЯ НА СЕКСУАЛНОТО НАСИЛИЕ НАД ДЕЦА – ФОРМИРАНЕ НА КОМПЕТЕНТНОСТИ

Мария Стоянова Дишкова – доц. д-р
dishkova.maria@gmail.com

Галина Цонкова Добрева
студент в специалност „Социална педагогика“, III курс
galinadobreva21@gmail.com
Илияна Костова Костова
студент в специалност „Социална педагогика“, III курс
iliqna_kostova@abv.bg
Николета Янева Цъцарова
студент в специалност „Социална педагогика“, III курс
nikoleta_yaneva6477@abv.bg
Теодора Веселинова Димитрова
студент в специалност „Социална педагогика“, III курс
dimitrova_teodora9@abv.bg

Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – гр. Бургас
Факултет по обществени науки
Катедра „Педагогика и методика на обучението“
Бул. „Яким Якимов“ №1

PREVENTION OF CHILDREN SEXUAL ABUSE – FORMATION OF COMPETENCES

Maria Stoyanova Dishkova - Assoc. Prof. D-r.
dishkova.maria@gmail.com

Galina Tsonkova Dobreva - student majoring in Social Pedagogy, 3rd year
galinadobreva21@gmail.com
Iliyana Kostova Kostova - student majoring in Social Pedagogy, 3rd year
iliqna_kostova@abv.bg
Nikoleta Yaneva Tsatsarova - student majoring in Social Pedagogy, 3rd year
nikoleta_yaneva6477@abv.bg
Teodora Veselinova Dimitrova - student majoring in Social Pedagogy, 3rd year
dimitrova_teodora9@abv.bg

University “Prof. D-r. Asen Zlatarov “- Burgas
Faculty of Social Sciences
Department of Pedagogy and teaching methodology
“Yakim Yakimov” Avenue, №1

Резюме: Темата за реализиране на превантивна дейност спрямо сексуалното насилие над деца е особено актуална днес, в контекста на 21-ви век, когато достъпът до информация е неограничен. В същото време някои теми остават „табу“. Оказва се, че обществената позиция за различни явления, включително и сексуалното насилие, не е достатъчно активна, за да се противодейства адекватно. Определено се появява нужда от повишаване на информираността по проблема, особено в сферата на педагогическата дейност, обект на която са деца и ученици. Важно е не само педагогическите специалисти да станат по-чувствителни към този проблем, но и да въздействат на подрастващите във връзка с поведението им, отношенията с другите поведение и личната безопасност. В статията е направен кратък литературен обзор по темата в опит да се дефинира понятието „сексуално насилие“. Анализирани са резултати от проведено анкетно проучване сред студенти от специалност „Социална педагогика“, обучени по програми за превенция на сексуалното насилие над деца. Направени са съответните изводи.

Ключови думи: превантивна дейност, сексуално насилие, обучение на студенти

Abstract: The topic of prevention of sexual violence against children is especially relevant today, in the context of the 21st century, when access to information is unrestricted. At the same time, some topics remain “taboo”. It turns out that the public position on various phenomena, including sexual violence, is not active enough to adequately counteract. There is definitely a need to raise awareness of the problem, especially in the field of teaching and education, which targets children and students. It is important not only for educators to become more sensitive to this problem, but also to influence adolescents in relation to their behavior, relationships with others, activities and personal safety. The article provides a brief literature review on the subject in an attempt to define the term “sexual violence/abuse”. The results of a survey conducted among students majoring in Social Pedagogy, trained in programs for the prevention of sexual violence against children, were analyzed. The relevant conclusions have been made.

Key words: prevention, sexual violence, students’ training

*Авторът изразява своята благодарност към проект № НИХ-437/2020 „Изследване проекциите на компетентностния подход при подготовката, възпитанието и развитието на личностните качества в предучилищна и начална училищна възраст чрез използване на алтернативни педагогически форми за организация на образователните дейности“ за подкрепата, осигурена за настоящата статия.

Въведение

Определенията за понятието „сексуално насилие“ са доста широки, като всяко едно от тях сякаш разглежда явлението в различен аспект, внася допълнително съдържание, търси нов смисъл. Важно е да се работи в тази посока, защото децата са особено уязвими и трябва да бъдат защитавани не само от своите родители, но от обществото и държавата като цяло. В Закона за закрила на детето е посочено, че „всяко дете има право на закрила срещу:

- въвличане в дейности, неблагоприятни за неговото физическо, психическо, нравствено и образователно развитие;
- нарушаващите неговото достойнство методи на възпитание, физическо, психическо или друго насилие и форми на въздействие, противоречащи на неговите интереси;
- използване за просия, проституция, разпространяване на порнографски материали и получаване на неправомерни материални доходи, както и срещу сексуално насилие“[1].

Според Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето „насилие“ над дете е всеки акт на физическо, психическо или сексуално насилие, пренебрегване, търговска или друга експлоатация, водеща до действителна или вероятна вреда върху здравето, живота, развитието или достойнството на детето, което може да се осъществява в семейна, училищна и социална среда“. Физическото насилие се дефинира като „причиняване на телесна повреда, включително причиняване на болка или страдание без разстройство на здравето“. Дава се определение и за психическо насилие, което включва „всички действия, които могат да имат вредно въздействие върху психичното здраве и развитие на детето, като подценяване, подиграване отношение, заплаха, дискриминация, отхвърляне или други форми на отрицателно отношение, както и неспособността на родителя, настойника и попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури подходяща подкрепяща среда“. Сексуално насилие е „използването на дете за сексуално задоволяване“[2]. Според някои автори „сексуалното насилие е акт, при който един или повече хора използват физическа сила, авторитетната си позиция или позицията си на доверие за създаване на интимна емоционална връзка с дете и използване на детето за сексуално удовлетворение със или без дадено от него ясно съгласие“ (Кръстанова, 2011, с. 9). Наемането, използването, убеждаването, подтикването, примамването или принуждаването на дете да участва лично и/или да помага на друго лице да участва в каквото и да било сексуално поведение или симулация на подобно поведение. Към тази дефиниция са добавени още (Perry, DiLillo, 2007, с. 148):

- заснемане на сцени, изнасилване (включително между съпрузи и партньори);
- тормоз, проституция или други форми на сексуална експлоатация на деца, както кръвосмешение с тях (инцест);
- подобна концепция позволява да се разграничат актове на сексуално насилие, които включват контакт с жертвата (изнасилване) или без никаква физическа близост (разпространяване на детска порнография, ексхибиционизъм);
- обръща се голямо внимание и на разликата в годините между жертвата и насилника (Perry, DiLillo, 2007, с. 148).

Става ясно, че дефиницията на понятието, непрекъснато се разширява

[1] Закон за закрила на детето, обн. ДВ, бр. 48 от 13 юни 2000г.

[2] Правилник за прилагане на Закона за закрила на детето, в сила от 25.07.2003г

като включва различни актове на сексуално насилие, а не само пряк физически контакт без съгласието на жертвата, включително намеци със сексуално значение, подмятания, оглеждане, докосване и т.н. Отговорността на педагогическите специалисти нараства, защото в училище децата се научават да различават половете и да посочат основните им белези, но някак остава на заден план какви са възможните взаимоотношения между тях, особено в интимен план. В семейството трудно се коментира тази тема. Не всички родители са склонни да я обсъждат с децата си, а някои закъсняват. В резултат на това, момичетата и момчетата не разбират кое е позволено и кое – не, кога да откажат, в кои случаи трябва да потърсят помощ или да съобщят за извършено насилие спрямо тях.

Изложение

Важно е в превантивната дейност спрямо сексуалното насилие над деца да се включат различни държавни институции и неправителствени организации, които работят съвместно като партньори и предлагат комплексни социални услуги за подрастващите и техните семейства. Редица автори изследват и анализират проблема за регулирането на професионалната дейност в сектора на здравеопазването и социалните грижи в Обединеното кралство, което се извършва от редица законоустановени органи. Те контролират дейността на съответните институции и управляват рисковете от злоупотреби. Създава се нормативна база от стандарти, които регламентират професионалната практическа дейност. Следователно, работещите в сферата, трябва да са квалифицирани, годни и да покриват всички изисквания (Worsley, Shorrock, McLaughlin, 2020). Това е особено важно, когато се взаимодейства с представители на различни целеви групи. Когато, обаче, става дума за работа с деца, включително деца, преживели сексуално насилие, подобен тип контрол спрямо институциите и специалистите, определено би повишил качеството на социалните услуги и дейности. За да се намали виктимизацията, в Англия и Уелс се създават Multi-Agency Safeguarding Hubs (MASH). Това са многофункционални центрове за контрол на агенциите, работещи в сферата, които са съвременен пример за такъв подход. Тези центрове имат за цел да идентифицират липсата на професионализъм и наличието на слаби точки веднага, при първа възможност. Това се постига само чрез партньорство между социалните институции, съвместното вземане на решения и координацията на интервенциите. По този начин се увеличава броят на наличните ресурси и възможностите ефективно да се защитават уязвимите хора чрез навременни действия и намеса (Shorrock, McManus, Kirby, 2020). Предизвикателствата при прехвърлянето на теоретичните изисквания за ефективно многоинституционално партньорство в ежедневните практики често се пренебрегват, особено в рамките на защитни дейности (Shorrock, McManus, Kirby, 2019a). Въпреки, че MASH развиват своята дейност от 2010г., целящи да увеличат обмена на информация, съвместното вземане на решения и координираните намеси между защитните институции и агенции, разбирането на механизмите, които стоят в основата им, все още е ограничено (Shorrock, McManus, Kirby, 2019b). В България подобни опити се правят от много години. Значима е ролята на Държавната агенция за закрила на детето, както и Агенцията за социално подпомагане. С влизането в сила на Закона за социалните услуги (2020г.) стана възможно създаването на Агенция за качеството на социалните услуги към Министъра на труда и социалната политика, която ще:

- „осъществява контрол и мониторинг на предоставянето на социални услуги;
- лицензира доставчиците на социални услуги;
- прави предложения до министъра на труда и социалната политика за разработване на нормативни стандарти и критерии за качество и ефективност на социалните услуги;
- оказва методическа подкрепа за спазване на нормативно определените стандарти и критерии за качество на социалните услуги;
- разработва критерии за анализ на добри практики за високо качество и ефективност на социалните услуги, извършва подбор на такива практики и предлага утвърждаването им на национално ниво“[3].

Без съмнение, в дейностите по превенция и противодействие на сексуалното насилие над деца съвместните институционални усилия имат фундаментално значение. Те не само ще доведат до постигане на по-успешни резултати, но ще доведат до споделена обществена отговорност за решаване на проблема. Колкото повече специалисти от различни области се ангажират, толкова по-широк обхват ще имат реализираните дейности.

Пример за успешна практика в тази посока е реализираният през последните три години проект с международно участие на Асоциация „Деметра“ – „Safe community – safe children“ („Сигурна общност – деца в безопасност“). Една от дейностите по проекта предвиждаше обучение на студенти от педагогически специалности по програми, свързани с превенцията на сексуално насилие над деца, които те да използват в бъдещата си професионална практика. За последните две учебни години (2019/2020 и 2020/2021) бяха обучени близо 30 студенти от специалност „Социална педагогика“, някои от които в присъствена форма, а други асинхронно в онлайн среда, по програмите „Таралежи“ и „Да спрем сексуалния тормоз“, също създадени в рамките на проекта. От тук се роди идеята да се проведе изследване, проведено от студентите, с цел да се анализира полезността от подобни обучения и до каква степен получената информация е повлияла обучените не само като професионалисти, но и като млади момичета и момчета. Проучването се реализира посредством анкетна карта, в попълването на която се включиха 20 студенти, всички от които от женски пол, на възраст, както следва:

- до 20 години – 5%;
- до 25 години – 50%;
- до 35 години – 20%;
- до 40 години – 5%;
- над 40 години – 15%.

Всички анкетирани са студенти от специалност „Социална педагогика“ в Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – гр. Бургас, ОКС „Бакалавър“, от които:

- III курс – 65%;
- IV курс – 30%;
- Завършили тази специалност – 5%.

65% от анкетираните студенти възнамеряват да се реализират в тази професионална сфера, а останалите 35% имат други планове за реализация, които не изключват работа с деца.

Анкетната карта съдържа 25 въпроса, които обслужват целите на проучването в различни аспекти: демографска част, значимост на проведените обучения, актуалност на получената информация, приложимост на информацията в практиката, удовлетвореност на обучаемите, отзивчивост на обучаващите, използване на интерактивни методи, възможности за обучение в

[3] Закон за социалните услуги, в сила от 01.07.2020г.

присъствена форма и в онлайн среда.

За отчитане на получените отговори е използвана Ликертова (пет-степенна) скала, която проверява мнението на респондентите спрямо посочените твърдения на различни равнища, където 1 е една крайност – „напълно съм съгласен“, а 5 е друга крайност – „изобщо не съм съгласен“.

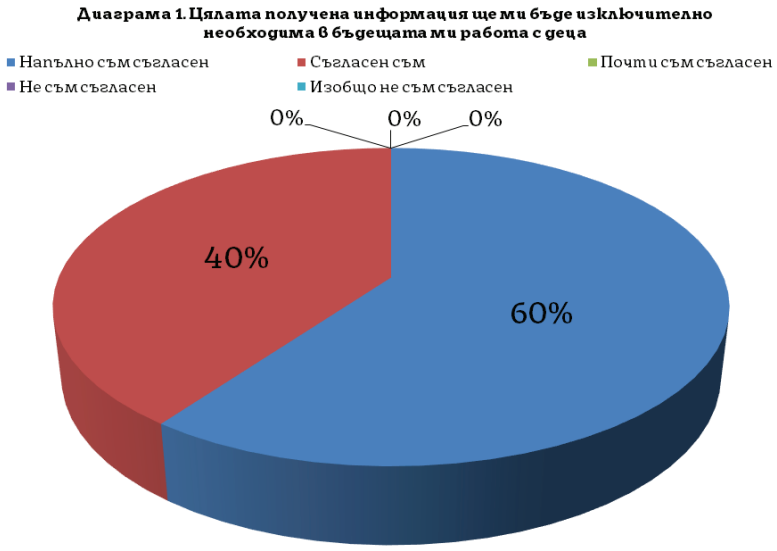

Диаграма 1. Мнение на респондентите за полезността на получената информация

61% от анкетираните студенти са съгласни с твърдението, че получената от обучението информация ще им бъде необходима в бъдещата им работа с деца, а 39% са напълно съгласни с това (Диаграма 1).

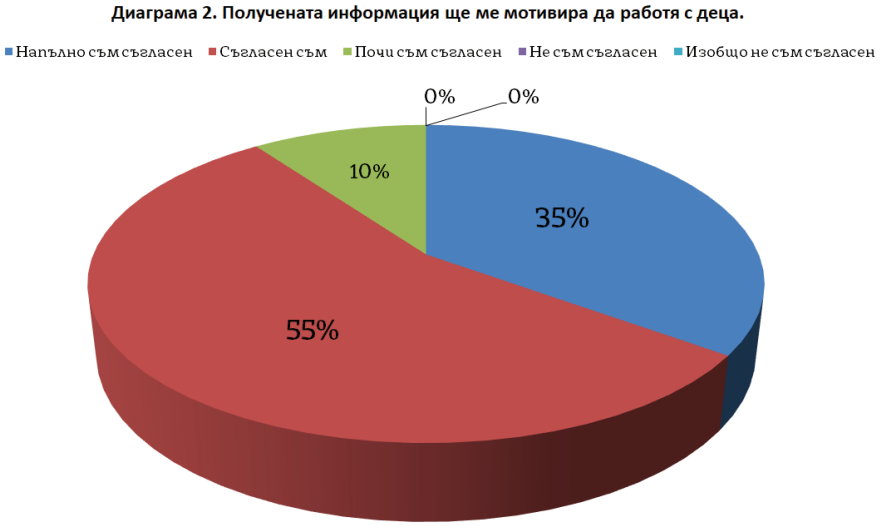

Диаграма 2. Получената информация мотивира студентите за бъдеща работа с деца

От Диаграма 2 става ясно, че 55% от студентите са още по-мотивирани да работят с деца, именно заради получената информация по време на проведените обучения. 35% са напълно съгласни с това твърдение. Малък, но все пак значителен брой са отговорили с „почти съм съгласен“, което е 10% от респондентите.

Относно приложимостта на получената информация, мненията са доста по-разнообразни, което вероятно се определя от намеренията на

респондентите да се реализират в сферата или не:

- според 55% от студентите участвали в анкетата, информацията е била полезна и биха я използвали в своята работа като специалисти;
- 35% са отговорили със „съгласен съм“;
- 10% с „почти съм съгласен“ (Диаграма 3).

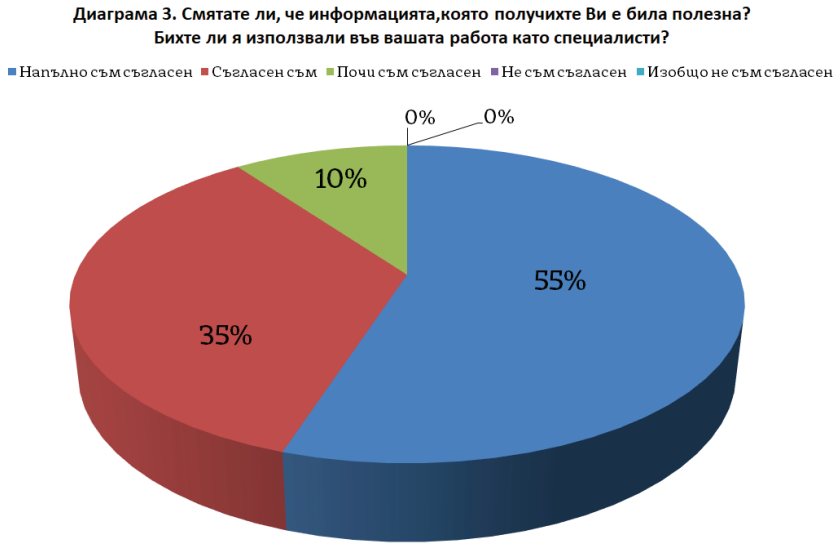

Диаграма 3. Приложимост на получената информация

100% от участниците (Диаграма 4) в проучването са абсолютно единодушни, че обучаващите са били достатъчно изчерпателни в своите отговори – те са предоставили по интерактивен и достъпен начин информацията, като са отворили пространство за дискусия, в процеса на която да отговорят на зададените въпроси и да осигурят допълнителни пояснения.

Диаграма 4. Отзивчивост на обучаващите

60% от анкетираните са отговорили, че са напълно удовлетворени от обучението по програма „Да спрем сексуалния тормоз“. 30% от тях са удовлетворени, а едва 10% от участниците в анкетата са отговорили, че са почти удовлетворени. Резултатите показват, че обучението е отговорило на очакванията на студентите, като по-голямата част от тях са напълно удовлетворени и изпитват задоволство от участието си (Диаграма 5).

Повече от половината респонденти (55%) изразяват мнението си, че

програмата „Таралежи“ е не само ефективна, но и приложима в процеса на педагогическо взаимодействие с деца (Диаграма 6).

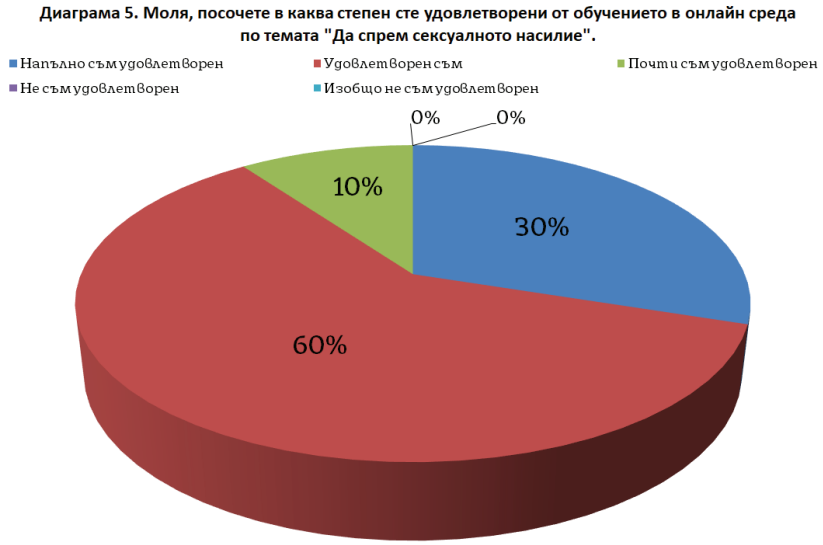

Диаграма 5. Удовлетвореност на студентите от обучението по програма „Да спрем сексуалния тормоз“

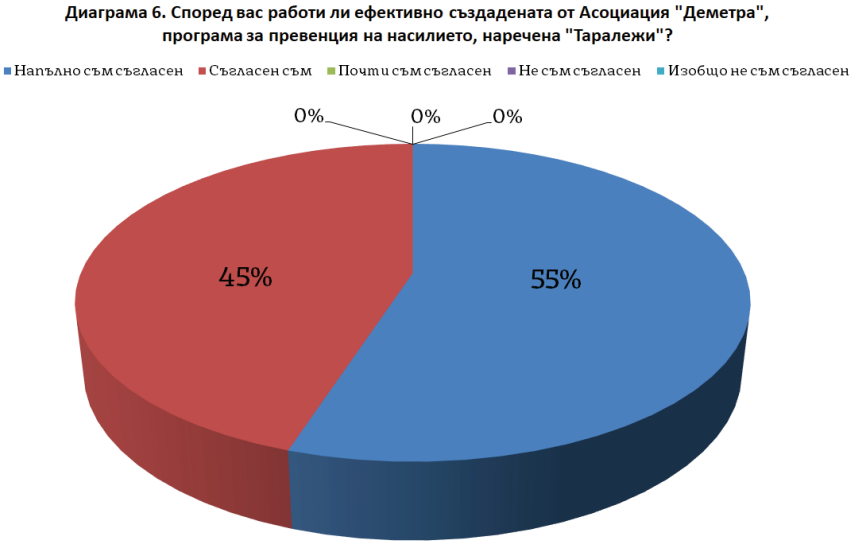

Диаграма 6. Ефективност на програмата за превенция на сексуалното насилие над деца „Таралежи“

Диаграма 7. Получаване на нова информация

Особено интересни са данните, получени от следващия въпрос (Диаграма 7). Оказва се, че едва 15% от изследваните студенти са отговорили, че предоставената информация по време на обучението е била достъпна за тях и известна преди това. 20% от тях са почти съгласни с твърдението. 30% от анкетираните, обаче, са напълно съгласни с това, че са получили информация, която не е била достъпна до този момент за тях. 35% от студентите също са дали положителен отговор за получена нова информация по проблема за превенция на сексуалното насилие над деца. От тук може да се направи заключение, че в съдържанието на обученията е включена информация, която е сравнително нова за студентите (Диаграма 7).

На база проведеното проучване, могат да се направят няколко основни извода:

- Информацията,която студентите са получили по време на обучението е повишила тяхната информираност по проблема и биха я използвали в бъдещата си работа като специалисти или при работата си с деца.
- Все повече студенти се интересуват и търсят информация за различни видове конференции, семинари и обучения – резултатите от анкетата са категорични, в полза на успешния и трупащ знания студент, готов за една успешна в бъдеще кариера.
- Участниците в обучението са запознати с изброените форми на насилие. Резултатите сочат, че повечето от тях са изпитали подобно отношение под някаква форма или имат близки и познати жертви на подобно отношение. Това ни показва, че сексуалното насилие под каквато и да е форма е завладяло нашето общество и все повече деца стават негова жертва.
- Най-голям процент от студентите са удовлетворени, което показва, че проведеното обучение е достигнало до тях и те са успели да вникнат в неговото съдържание. Информацията е била представена достъпно и разбираемо, с изключителен професионализъм от страна на обучаващите.
- Представените по време на семинара материали са били подбрани, достатъчно красноречиви и отговарящи на очакванията на студентите. Обучаващите не са изпитали никакви затруднения при поднасянето на информацията.
- След проведената анкета става ясно, че програмите „Таралежи“ и „Да спрем сексуалния тормоз“ биха били приети, но само след подробно обяснение и запознаване на гражданите с тях. След като вече са запознати как работят и какви са целите, анкетираните смятат, че е възможна реализацията им в България.
- Резултатите сочат още, че според анкетираните, учениците не са достатъчно информирани по темата за сексуалното насилие.

Литература

- Закон за закрила на детето, Обн. ДВ. бр.48 от 13 Юни 2000г.
- Закон за социалните услуги, в сила от 01.07.2020г.
- Кръстанова, К. (2011) Сексуалното насилие над деца. В: „Сексуално насилие над деца – диагноза и интервенция“. Под редакцията и издава „Сдружение Институт по социални дейности и практики“. ISBN 978-954-92711-7-1, с. 9-15.
- Правилник за прилагане на Закона за закрила на детето, в сила от 25.07.2003г.
- Perry, A. R. & D. K. DiLillo (2007) Child Sexual Abuse. Psychology, Department of Faculty Publications, Department of Psychology, University of Nebraska – Lincoln. Published in The Encyclopedia of Domestic Violence, Nicky Ali Jackson, editor. New York & London: Routledge, 2007. Pages 147–156. Copyright © 2007 Taylor & Francis

Group LLC. Used by permission.

- Shorrock, S.; McManus, M. & Kirby, S. (2020). Profile of repeat victimisation within multi-agency referrals. International Review of Victimology. https://doi.org/10.1177%2F0269758020902890
- Shorrock, S.; McManus, M. & Kirby, S. (2019a). Practitioner Perspectives of Multi-Agency Safeguarding Hubs (MASH). Journal of Adult Protection. Vol 22 (1): 9-20.
- Shorrock, S.; McManus, M. & Kirby, S. (2019b). Investigating the Characteristics of Vulnerable Referrals made to a Multi-Agency Safeguarding Hubs (MASH). Policing: A Journal of Policy and Practice. Vol 13: 201–212.

ВРЪЗКАТА МЕЖДУ ПРОВОКАТИВНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА ПОДРАСТВАЩИТЕ И ЯВЛЕНИЕТО „СЕКСУАЛНО НАСИЛИЕ НАД ДЕЦА“

Биляна Николаева Великова-Цонкова – доц. д-р
bvelikova@yahoo.com
Мария Стоянова Дишкова – доц. д-р
dishkova.maria@gmail.com

Мария Стоянова Димова
студент в специалност „Социална педагогика“, IV курс
dimova_maria81@abv.bg
Петранка Венкова Димитрова
студент в специалност „Социална педагогика“, IV курс
dimitrova_petq83@abv.bg

Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – гр. Бургас
Факултет по обществени науки
Катедра „Педагогика и методика на обучението“
Бул. „Яким Якимов“ №1

THE RELATIONSHIP BETWEEN PROVOCATIVE BEHAVIOR OF ADOLESCENTS AND THE PHENOMENON OF “SEXUAL ABUSE OF CHILDREN”

Bilyana Nikolaeva Velikova-Tsonkova - Assoc. Prof. D-r.
bvelikova@yahoo.com
Maria Stoyanova Dishkova - Assoc. Prof. D-r.
dishkova.maria@gmail.com

Maria Stoyanova Dimova
student majoring in Social Pedagogy, 4th year
dimova_maria81@abv.bg
Petranka Venkova Dimitrova
student majoring in Social Pedagogy, 4th year
dimitrova_petq83@abv.bg

University “Prof. D-r. Asen Zlatarov “- Burgas
Faculty of Social Sciences
Department of Pedagogy and teaching methodology
“Yakim Yakimov” Avenue, №1

Резюме: Може да се каже, че темата за връзката между провокативното поведение на подрастващите и феномена „сексуално насилие над деца“ не е много изследвана. И двете явления съществуват, но сякаш не се обсъждат и не се търсят адекватни форми и методи, за да им се противодейства. Разбира се, ролята на семейството и училището в този процес е особено важна, но обществената позиция не е без значение, особено когато става дума за оптималното развитие на представителите на младите поколения. В статията се коментират понятия като „провокативно поведение“, „ранна сексуализация“, „сексуално насилие над деца“, превантивни дейности в тази посока. Студенти от специалност „Социална педагогика“ проведоха изследване сред 50 родители, за да се проучи мнението им по проблема. Направен е задълбочен анализ на получените резултати, на базата на който е възможно да се посочат изводи.

Ключови думи: превантивна дейност, сексуално насилие над деца, провокативно поведение, ранна сексуализация

Abstract: It can be said that the topic of the connection between the provocative behavior of adolescents and the phenomenon of “sexual abuse of children” has not been much studied. Both phenomena exist, but they do not seem to be discussed and adequate forms and methods are not sought to counteract them. Of course, the role of the family and the school in this process is especially important, but the public position is not insignificant, especially when it comes to the optimal development of the younger generations. The article comments on concepts such as “provocative behavior”, “early sexualization”, “sexual abuse of children”, preventive activities in this direction. Students majoring in Social Pedagogy conducted a survey among 50 parents to find out their opinion on the problem. An in-depth analysis of the obtained results was made, on the basis of which it is possible to indicate some conclusions.

Key words: prevention, sexual abuse of children, provocative behavior, early sexualization

*Авторът изразява своята благодарност към проект № НИХ-437/2020 „Изследване проекциите на компетентностния подход при подготовката, възпитанието и развитието на личностните качества в предучилищна и начална училищна възраст чрез използване на алтернативни педагогически форми за организация на образователните дейности“ за подкрепата, осигурена за настоящата статия.

Въведение

В документ, представен от МОН и разработен съвместно с Министерството на труда и социалната политика, Агенцията за социално подпомагане, Държавната агенция за закрила на детето, Национална мрежа за децата, Фондация „Асоциация Анимус”, Асоциация „Родители”, Сдружение „Дете и пространство” и УНИЦЕФ България, е представен и по-късно утвърден чрез Заповед на МОН от 28.12.2017 г., Механизъм за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование. В него се открива следната дефиниция за „сексуално насилие” – използване на дете за сексуално задоволяване. В текста се пояснява, че съгласно Световната здравна организация сексуално насилие и злоупотреба над дете е „участието на дете в сексуални действия, които той или тя не разбира напълно и за които не е в състояние да даде информирано съгласие, или за които детето не е подготвено от гледна точка на развитието си и не може да даде съгласие, или които са в нарушение на законите или социалните табута на обществото“[1]. От тук се извежда определението за сексуален тормоз като: „всяка форма на нежелано словесно, несловесно или физическо поведение със сексуален характер, имащо за цел или водещо до накърняване на достойнството на лицето, и по-специално създаване на смущаваща, враждебна, деградираща (принизяваща), унизителна или обидна обстановка. Включва измислянето на сексуализирани прякори или имена, коментари за външността на някой и подигравки със сексуално значение, неподходящо докосване, бележки и надписи със сексуално съдържание и т.н. до по-екстремни форми на нападане и насилие”[2]. Съгласно класификацията на формите на насилие и тормоз, представени в документа, те се диференцират в три нива в зависимост от честотата на извършване на насилническия акт и сериозността на последиците за жертвите от него. Всяко ниво изисква предприемане на специфични съответни действия от образователната институция в лицето на представящите я учители и училищен персонал.

- на първо ниво, сексуалното насилие може да се прояви в следните форми: „показване на неприлични жестове и действия, вербален тормоз със сексуално съдържание, разпространение на истории и изображения със сексуален подтекст, съблазняване от друго дете или възрастен, злоупотреба с власт при подстрекаване, изнудване, склоняване и/или принуждаване към сексуални действия”[3];
- на второ ниво, което се обозначава като прояви на сексуален тормоз поради повтаряемост на действията се включват поведения като: „сексуално докосване, показване на порнографски материали, показване на интимни части на тялото и сваляне на дрехи, подтикване или принуждаване към сексуални действия, заснемане в сексуални пози[4];
- ниво три включва системна злоупотреба и ситуации, които застрашават живота и здравето на участниците в тях. Формите на сексуален тормоз кореспондиращи с трето ниво следния диапазон от поведения: съблазняване от друго дете, злоупотреба с власт при подстрекаване, изнудване, склоняване и/или принуждаване към сексуални действия, блудство, изнасилване, кръвосмешение[5].

[1] https://mon.bg/upload/14362/Mehzm_protivodejstvie_tormoz_281217.pdf, с. 2-3.
[2] Пак там, с. 4.
[3] https://mon.bg/upload/14362/Mehzm_protivodejstvie_tormoz_281217.pdf, с. 19.
[4] Пак там, с. 20.
[5] Пак там, с. 22.

В доклад на Световната здравна организация от 1999 г. е вписано следното определение за понятието: „участието на дете в сексуална дейност, която не разбира напълно, не е в състояние да даде информирано съгласие за включване, за която детето не е достигнало нужното развитие, още дейност, която нарушава законите или социалните табута на обществото. Сексуалното насилие над деца предполага, че в тази дейност се включват дете и възрастен или друго дете, което според възрастта и степента си на развитие се намира в позиция на носещ отговорност, власт имащ или носител на авторитет. Смята се, че детето има доверие на другия участник. Извършените актове на сексуално насилие са предназначени да задоволят нуждите на другия човек, а не на детето. Те може да включват, но да не се ограничават само до: подтикване или принуда на дете да се ангажира с незаконна сексуална дейност; експлоатационното използване на дете в проституция или други незаконни сексуални практики; експлоатационното използване на деца в порнографски сцени и материали“[6].

Сексуалното насилие над деца има много сериозни последствия за жертвите:

- емоционални проблеми – посттравматична симптоматика, тревожност, депресия, чувство на вина, суицидни намерения;
- когнитивни нарушения – спад в академичните постижения, дефицит на внимание, липса на концентрация, хиперактивност;
- затруднена комуникация с околните – социалното взаимодействие с роднини и с връстници се променя, независимо дали са близки хора или непознати; разрушават се довереното и приятелските връзки;
- функционални проблеми – това са последствия, които засягат физиологичната функционалност на жертвата: проблеми със съня, загуба на апетит, хранителни разстройства, хронични заболявания;
- поведенчески проблеми – силно сексуализирано поведение; агресивно и разрушителни действия към себе си и към околните; злоупотреба с алкохол, упойващи вещества и психоактивни вещества;
- психически и психиатрични заболявания – данните сочат, че жертвите често развиват психично заболяване (Beltran, 2009, pp. 136-137).

Изложение

Понятията „провокативно поведение“ и „ранна сексуализация“ са свързани с подрастващите, както и помежду си.

Психологични измерения на подрастващата възраст.

В психологичната литература подрастващата възраст се разглежда като специфичен период в индивидуалното развитие, който маркира прехода между детството и зрелостта. С него се поставя началото на редица промени във физическото и полово съзряване, не рядко протичащи бурно и драматично, и съпътствани от качествени изменения в когнитивната, емоционално-волевата и мотивационна сфера на личността, както и в сферата на междуличностните отношения.

П. Остерийт назовава деветата година като начало на периода на детската зрялост, който се характеризира с преходност и противоречивост, а около единадесет години започва първият етап на насочване към юношеството

[6] World Health Organization. Report of the consultation on child abuse prevention (WHO/HSC/PVI/99.1) World Health Organization; Geneva (Switzerland): 1999. Available at: http://www.who.int/mip2001/files/2017/childabuse.pdf.; Murray, Nguyen, Cohen, 2015.

поради физическите и интелектуални трансформации (Остерийт, 2007:194). За А. Джизъл 9 -10 години е „едновременно връх на детството и начало на юношеството" (Остерийт, 2007:194). УНИЦЕФ поставя в групата на подрастващите всички деца на възраст между 10 и 19 години (УНИЦЕФ, 2017).

Съгласно Фр. Долто „на 11 годишна възраст се събуждат първите признаци на половото съзряване или на сексуалността, която в началото преди тялото да може да участва, намира израз преди всичко във въображението" (Долто, 1995:19).

Подчертавайки драматичността на преживяванията в психичен план на преходния период на юношеството, Деларош го определя като физиологически обусловен пубертет, асоцииращ се с психична криза (Деларош, 2004).

Независимо от различията в хронологичните рамки и дефиниции на подрастващата и юношеска възраст, изследователите се обединяват около идеята, че пубертетът поставя началото на половото съзряване, което води до съществени промени в детското тяло и детската личност. Съпътстващите физиологични и психични промени влияят както върху подрастващите, така и върху тяхното семейство и обкръжение.

Чрез съответното облекло, грим, рисково поведение, провокативни селфита, безразборни контакти, особено в Интернет, татуировки, прически, както и демонстрация на готовност за интимна близост, могат лесно да се приемат като послания към отсрещния, независимо дали детето осъзнава това (Цонкова, Дишкова, 2019, 2020).

Изучаването на разглеждания проблем доведе до идеята за проучване с цел да се установи може ли да се търси връзка между провокативното поведение на подрастващите и вероятността да бъдат въвлечени актове на сексуално насилие. Изследването се реализира посредством анкетна карта, в попълването на която се включиха 50 родители, от които (Диаграма 1):

- жени – 82%;
- мъже – 18%.

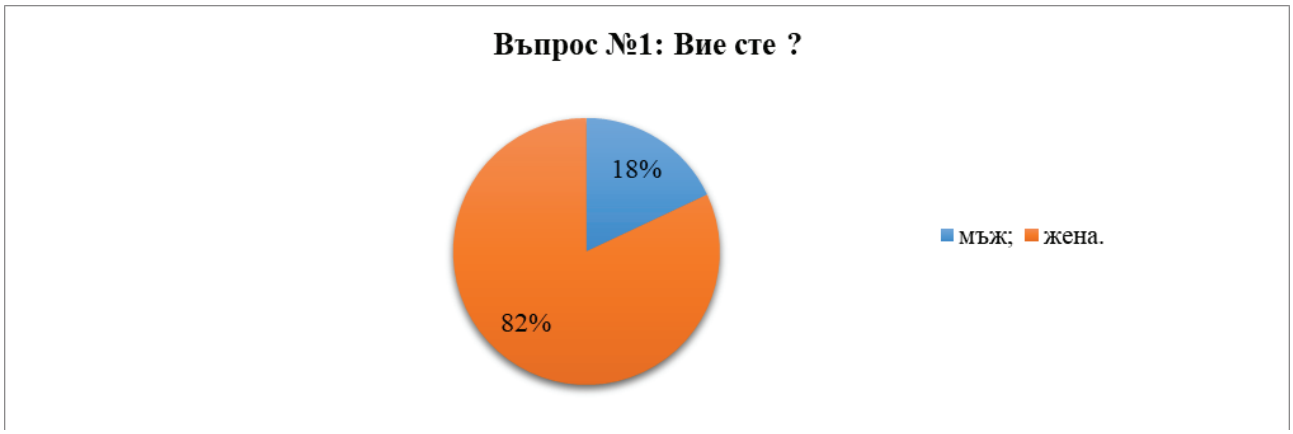

Диаграма 1. Пол на анкетираните лица

Респондентите са на възраст, както следва (Диаграма 2):

- 40-50 години – 45%;
- 30-39 години – 30%;
- 20-29 години – 8%;
- над 50 години – 17%.

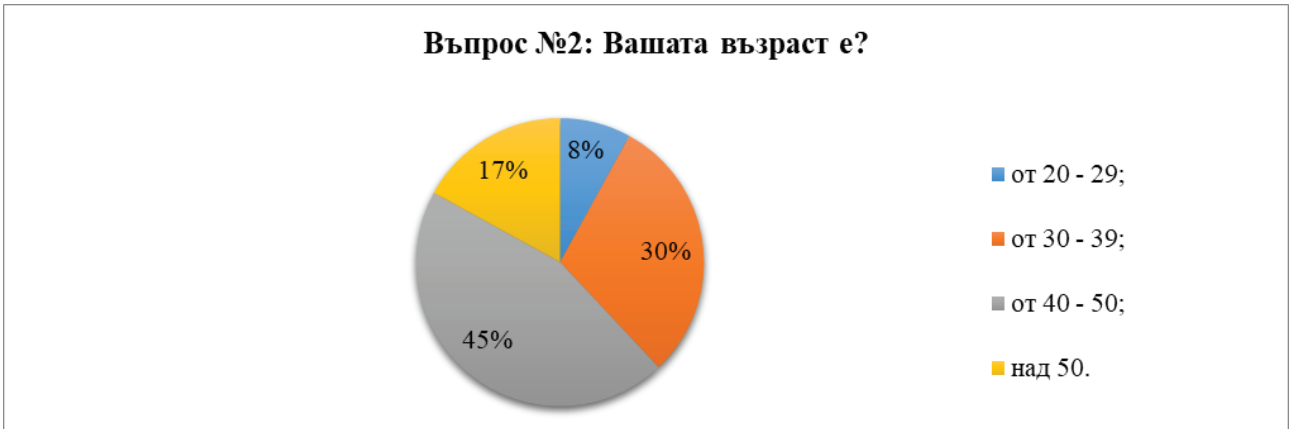

Диаграма 2. Възраст на респондентите

Най-голям брой от изследваните лица са омъжени/женени – 60%; 15% са разведени, а други 15% живеят на семейни начала (Диаграма 3).

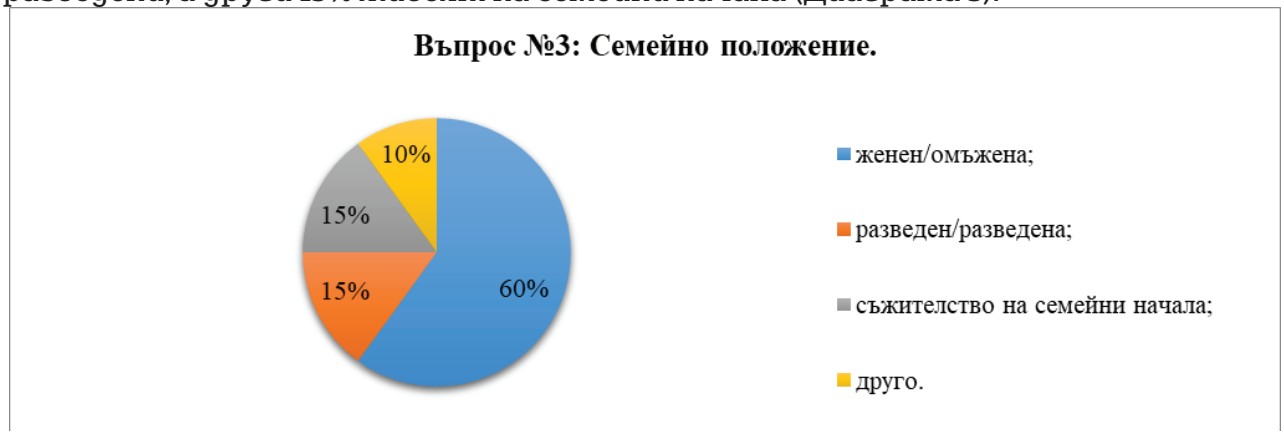

Диаграма 3. Семейно положение на респондентите

Всички анкетирани отглеждат деца. След отчитането на резултатите на този въпрос можем да заключим, че 52% от анкетираните родители имат по две деца; 38% от тях имат едно дете; 8% имат по три деца и 2% имат повече от три деца (Диаграма 4).

Диаграма 4. Брой деца в семейството

Анкетната карта съдържа 22 въпроси, които обслужват целите на проучването в различни аспекти: демографска част, основни белези на провокативно поведение.

За отчитане на получените отговори е използвана Ликертова (пет-степенна) скала, която проверява мнението на респондентите спрямо посочените твърдения на различни равнища, където 1 е една крайност – „напълно съм съгласен“, а 5 е друга крайност – „изобщо не съм съгласен“.

Диаграма 5. Използването на грим като белег на провокативно поведение

След отчитане на резултатите на този въпрос, можем да заключим, че 40% от анкетираните по-скоро са съгласни с твърдението, че прекаленото използване на грим от подрастващите е белег на провокативно поведение. 20% от анкетираните нямат отношение по въпроса, или не са припознали никой от другите отговори. 13% от тях са напълно съгласни с твърдението, другите 13% от тях по-скоро не са съгласни. 5% от анкетираните изобщо не са съгласни с твърдението (Диаграма 5).

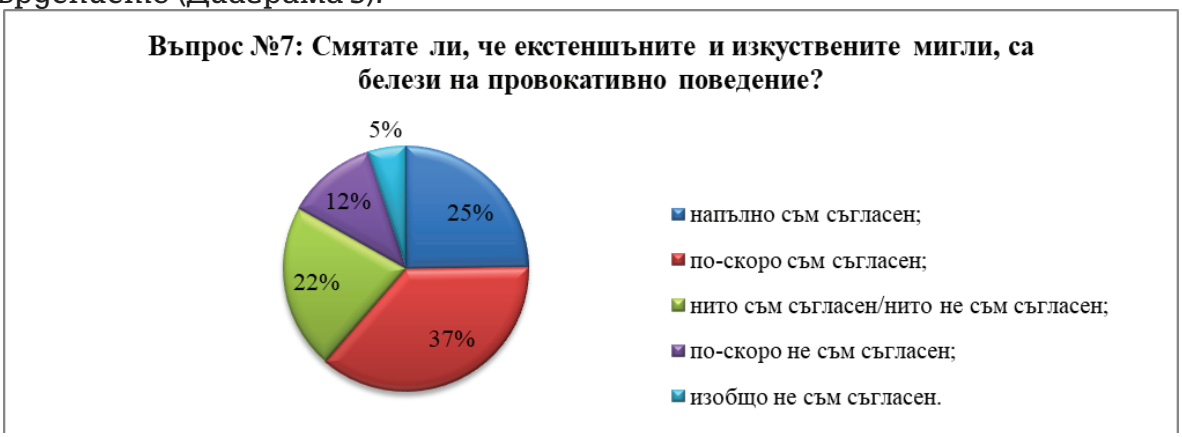

Диаграма 6. Екстеншъните и изкуствените мигли като белег на провокативно поведение

37% от анкетираните, са по-скоро съгласни с твърдението, че екстеншъните и изкуствените мигли са белези на провокативно поведение. 25% са напълно съгласни с това. 22% от тях отново не припознават нито един от зададените отговори. 12% по-скоро не са съгласни с твърдението и 5% изобщо не са съгласни (Диаграма 6).

Диаграма 7. Провокативното облекло и неговото послание

След отчитането на резултатите на този въпрос можем да кажем, че 42% от анкетираните напълно подкрепят твърдението, че провокативното облекло може да се приеме като намек и да доведе до ситуация на сексуално насилие. 30% по-скоро се съгласяват с това. 12% нямат адекватен отговор. 13% от анкетираните по-скоро не са съгласни и 3% напълно отричат твърдението (Диаграма 7).

32% от анкетираните по-скоро са съгласни, че гримът, изкуствените мигли и облеклото могат да се отчетат като знак за желание на подрастващия да осъществи интимна близост с лицето отсреща. 25% не са намерили нито един от гореизложените отговори за техен. 20% по-скоро не се съгласяват с твърдението и 8% изобщо изключват това твърдение (Диаграма 8).

Диаграма 8. Знаци, че лицето желае интимна близост

Важно е да са отчете, че провокативното поведение на подрастващите е възможно не само в реалния, но и във виртуалния свят (Диаграма 9).

Диаграма 9. Провокативно поведение в Интернет

След отчитане на резултатите на този въпрос ясно се очертават 75% от родителите, които са напълно съгласни с твърдението, че качването на провокативни снимки в социалните мрежи може да предизвика интереса на сексуални насилници. 20% от тях също се съгласяват, но са дали отговор „по-скоро съм съгласен“. 3% нямат мнение по въпроса. 2% по-скоро не са съгласни с това и тук отново се вижда, че липсват отговори „изобщо не съм съгласен“.

Диаграма 10. Връзка между провокативното поведение и рисковете от сексуално насилие над деца

След отчитане на резултатите на този въпрос става ясно, че 35% от родителите по-скоро не са съгласни с това, че подрастващите осъзнават, че провокативното поведение води до риск от сексуално насилие. 23% от тях са по-скоро съгласни с това. 18% нямат мнение по въпроса. 15% са напълно съгласни с това твърдение и 8% изобщо не са съгласни с него.

Като заключение може да се каже, че провокативното поведение на съвременните деца може да бъде разгледано в няколко аспекта, а именно по отношение на:

- Външния вид – за съжаление все повече подрастващи се повлияват от модните тенденции и много рано започват да се обличат като по-големи. Голяма част от момичетата се гримират още от 5 клас, а по-големите използват толкова грим, че трудно можем да разберем възрастта им. Все повече подрастващи имат татуировки и си правят пиърсинг. Всичко това своевременно носи огромни рискове за тях.
- Поведението им в обществото – не е тайна, че повечето подрастващи „демократично“ не спазват правилата и нормите на поведение на обществени места, не се интересуват от чуждото мнение, съревновават се помежду си, като гледат кой е по-модерен, по- смел и си избират все по-нестойностни модели за подражание.
- Поведението им в интернет пространството и социалните мрежи – имат безразборни онлайн контакти; крият се зад профилите и лъжат за годините си; „постват“ безразборно провокативни снимки; постоянно отбелязват местонахождението си и т.н.
- Допълните стимули, които употребяват – ПАВ, енергийни напитки, електронни цигари (без никотин) и др.

Прави впечатление, че голяма част от децата искат много бързо да пораснат, а това води до много рискови ситуации. След отчитане на резултатите може да се каже, че голяма част от анкетираните родителите осъзнават, че провокативното поведение е рисково и може да предизвика сексуален интерес в човека отсреща, което да доведе до ситуации на риск от сексуално насилие. Голям процент от анкетираните смятат, че самото рисково поведение е умишлено и че съвременните деца се държат по този начин, въпреки че осъзнават риска. Не е правилно да изключим факта, че всички средства за масова информация предоставят на децата ни определени модели за подражание, но няма как да пропуснем и факта, че има деца, които живеят с такива модели в домовете си и е нормално да следват техния пример. Факт е, че провокативното поведение у подрастващите съществува и рискът за тях е голям. Затова от педагогическа гледна точка е важно да се вземе отношение

по този въпрос като се повиши информираността на децата за потенциалните заплахи от техните действия.

Литература

- Великова-Цонкова, Б. и М. Дишкова (2019) Детерминанти на провокативното поведение на съвременните деца. Сборник от доклади от научно-практическа конференция, проведена на 11 юни 2019г. „Междукултурни, научни и образователни диалози България – Балканите – Русия (Талантът в образованието, науката, практиката)“, Печатница КОТА, ISBN 978-954-305-534-0, с. 64-79.
- Великова-Цонкова, Б. и М. Дишкова (2019) Теоретични аспекти на явлението ранна сексуализация при децата. Международна научна конференция „Педагогическотообразование–традициииисъвременност“,Великотърновски университет „Св. Св. Кирил и Методий“, Педагогически факултет (35 години Педагогически факултет), 15-16 ноември 2019г., стр. 37-44.
- Деларош, П. (2004). Юношеството. Изд. ЦОПСИ, София. ISBN: 954-91443-5-6.
- Долто, Фр. (1995). Тийнейджърите. Най-после отговор на вашите въпроси. Изд. Наука и Изкуство, София
- Остерийт. П, (2007). Въведение в детската психология. Изд. Лик, София, ISBN: 978-954-607-749-3.
- УНИЦЕФ, (2017). Данни за подрастващите в България.
- https://www.unicef.org/bulgaria/sites/unicef.org.bulgaria/files/2018-09/Fact-sheet_Adolescents. pdf
- Beltran, N. P. (2009) Short-term psychological consequences of child sexual abuse. Papeles del Psicólogo, 2009. Vol. 30 (2), pp. 135-144, http://www.cop.es/papeles
- Murray, L. K., Am. Nguyen, J. A. Cohen (2015) Child Sexual Abuse. In: Child Adolesc Psychiatr Clin N Am. 2014 Apr; 23(2): pp. 321–337, doi: 10.1016/j.chc.2014.01.003

СЕКСУАЛНОТО НАСИЛИЕ НАД ДЕЦА – ПРОБЛЕМ БЕЗ РЕШЕНИЕ

Невена Ненова - докторант
Катедра „Педагогика, психология и история“
Русенски университет „Ангел Кънчев“
Гр. Русе 7000; ул. „Ген. Радецки“ 5
Тел.: 0893668181
E-mail: nnenova@uni-ruse.bg

THE SEXUAL ABUSE OF CHILDREN – A PROBLEM WITHOUT A SOLUTION

Nevena Nenova Nenova
PhD Student
Faculty of Nature Sciences and Education
Department of Pedagogy, Psychology and History
University of Ruse “Angel Kynchev”, Bulgaria
tel.: +359893668181
E-mail: nnenova@uni-ruse.bg

Резюме: Насилието над деца е проблем, за който е трудно да се говори. То може да съществува в най-различни форми. Сексуалното насилие е една от формите на физическото насилие. В съществуващото в България законодателство различни закони и разпоредби изясняват процедурите в случай на насилие, както и правата на деца, жертва на такова. Проблемите в случаите на сексуално насилие варират от сериозни последици за детето до липсата на единна система за регистриране на всички случаи от отделните институции.

Ключови думи: дете, насилие, видове насилие, права на детето в случай на насилие.

Resume: Violence against children is a problem that is difficult to talk about. It can take many different forms. One form of severe physical violence is sexual violence. In the current legislation in Bulgaria, various laws and regulations clarify the procedures in case of violence, as well as the rights of child victims. The problems in cases of sexual violence range from the serious consequences for the child to the lack of a unified system for recording all cases by individual institutions.

Keywords: child, violence, types of violence, rights of the child in case of violence.

ВЪВЕДЕНИЕ

Насилието над деца е реалност, която подминаваме в забързания ни живот, но тя е ежедневие за хиляди деца в България и по света. Насилието под каквато и да е форма нанася тежки вреди и оставя дълготрайни физически и емоционални последствия за детето. Деца, претърпели насилие, изпитват затруднения в общуването и в учебния процес. Много често в по-късна възраст малтретираните деца стават зависими от алкохол, наркотични вещества, стигат до рисково сексуално поведение или нарушаване на закона (Национална мрежа за децата, 2020).

Насилието над деца има много и най-различни форми, като под деца тук разбираме всички лица под 18-годишна възраст. В литературата са изследвани различни видове насилие, като са оформени няколко групи: насилие, което е заплаха за живота (убийство); крайни форми (изтезание); тежко физическо насилие (удряне, удушаване, сексуално посегателство и др.); умерено физическо насилие (телесно наказание); тежък до среден емоционален/психологически тормоз (ограничаване на движението, изолация от общуване, словесни обиди) и икономическа експлоатация (принуда към просия, към извършване на престъпления и др.) (Стойкова, Михайлов, 2007).

Сексуалното насилие под формата на експлоатация или малтретиране в различните си форми (напр. изнасилване, опит за сексуално насилие, сексуална принуда, склоняване на дете към проституция и др.) спада към тежкото физическо насилие. За съжаление, голяма част от случаите на насилие на деца все още остават скрити, поради обществени нагласи, които толерират умерените форми на физически наказания. Децата са особено уязвима категория поради неспособността да оказват физическа съпротива. Липсата на социален и жизнен опит ги лишава от възможността да оценяват актовете на насилие като такива. Такива примери се наблюдават, когато: насилникът е близък роднина; насилието е ежедневие в семейството; с внушено чувство за вина (проект Iam-NotScared). По своята социална същност насилието е антихуманен акт. То е вид престъпление и нарушава достойнството и интересите на личността. Насилието е един от възможните резултати на агресивното поведение. Също като него, то има много разновидности и форми на проява. Насилието се проявява по различен начин, в зависимост от това кои са неговите извършители, кои са жертвите и какви са отношенията между тях. За справянето с насилието е необходимо познаване на характеристики му и съществуващата нормативна уредба.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Конвенцията за правата на детето, приета през 1989 г., в чл. 19 посочва, че „Държавите – страни по Конвенцията, предприемат всички необходими законодателни, административни, социални и образователни мерки за закрила на детето от всички форми на физическо или умствено насилие, посегателство или злоупотреба, липса на грижи или небрежно отношение, малтретиране или експлоатация, включително сексуални престъпления, докато то е под грижите на родителите си или на единия от тях, на законния си настойник или на всяко друго лице, на което то е поверено“ (Уницеф, 2014), а в чл. 34 указва, че „Държавите – страни по Конвенцията, се задължават да защитават детето от всички форми на сексуална експлоатация и от сексуално насилие. За тези цели държавите – страни по Конвенцията, вземат всички подходящи мерки на

национално, двустранно и многостранно равнище за предотвратяване на: а) подбуждане или принуждаване на дете да се занимава с каквато и да е незаконна сексуална дейност; б) експлоатация на деца с цел проституция или друга незаконна сексуална практика; в) експлоатация на деца с цел производство на порнографски представления и материали" (Юнисеф, 2014, стр. 21).

В българското законодателство първи Законът за закрила на детето разглежда правото на децата на закрила срещу насилие, като в глава втора – Права на детето, чл. 11, ал. 1, 2, 3 и 4:

„(1) Всяко дете има право на закрила срещу въвличане в дейности, неблагоприятни за неговото физическо, психическо, нравствено и образователно развитие.

(2) Всяко дете има право на закрила срещу нарушаващите неговото достойнство методи на възпитание, физическо, психическо или друго насилие и форми на въздействие, противоречащи на неговите интереси.

(3) Всяко дете има право на закрила срещу използване за просия, проституция, разпространяване на порнографски материали и получаване на неправомерни материални доходи, както и срещу сексуално насилие.

(4) Всяко дете има право на закрила срещу въвличане в политически, религиозни и синдикални дейности." (Закон за закрила на детето, 2000).

Законът за защита от домашното насилие от 2009 г. урежда правата на лицата, пострадали от домашно насилие, мерките за защита и реда за тяхното налагане. ЗЗДН в чл. 2, ал. 1 и ал. 2 уточнява, че „домашно насилие е всеки акт на физическо, сексуално, психическо, емоционално или икономическо насилие, както и опитът за такова насилие, принудителното ограничаване на личния живот, личната свобода и личните права, извършени спрямо лица, които се намират в родствена връзка, които са или са били в семейна връзка или във фактическо съпружеско съжителство. За психическо и емоционално насилие върху дете се смята и всяко домашно насилие, извършено в негово присъствие" (Закон за защита от домашното насилие, 2009).

През март, 2010 г. в България е сключено споразумение за сътрудничество и координиране на работата на териториалните структури на органите за закрила на детето при случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и при кризисна интервенция (Споразумение за сътрудничество, 2010) между Министъра на труда и социалната политика, Министъра на вътрешните работи, Министъра на образованието, младежта и науката, Министъра на правосъдието, Министъра на външните работи, Министъра на културата, Министъра на здравеопазването, Председателя на ДАЗД, Изпълнителния директор на АСП и Председателя на управителния съвет на националното сдружение на общините в Република България. Споразумението описва механизма за взаимодействие между страните при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие, като страните „се съгласяват да подобрят ефективността в работата по закрила на детето на национално и местно ниво и да предприемат бързи, адекватни и координирани действия за закрила на дете, жертва на насилие или в риск от насилие и в случаите, при които е необходима кризисна интервенция, с цел предотвратяване на риска от насилие и намаляване на ефекта от преживяното за детето" (Пак там).

ИЗВОДИ

Насилието може да бъде предотвратено и намалено. Сред работещите практики са: изпълнението на разпоредбите на закона; промяната на социалните норми и ценности в посока на създаване на висока обществена

чувствителност и непримиримост към всички форми на насилие; създаването на безопасна среда за децата; подкрепа за родителите и полагащите грижи за децата; икономическо развитие и подкрепа за доходите; наличие на услуги за реакция и подкрепа; образование и развитие на социални умения.

За съжаление, насилието е проблем, който продължава да бъде неглижиран от държавните институции, отговорни за благосъстоянието на децата в България. По данни от Дирекция „Социално подпомагане" през 2013 г. социалните работници от страната са работили по 3 605 сигнала за насилие над дете (Агенция за социално подпомагане, 2014). Аналитичният доклад във връзка с Националното изследване на домашното и основано на пола насилие от 2016 г. изследва броя и вида на регистрираните случаи на насилие над деца, като сексуалното насилие е поставено на трето място от групите насилие с най-голям дял. Същият доклад посочва средна възраст от 13, 03 години за деца – жертви на сексуално насилие, над 86 % от случаите са на момичета. По данни на Министерство на вътрешните работи общият брой на престъпления срещу деца през 2019 г. е бил 2 268. По данни на АСП през 2019 г. сигналите, постъпили в отделите „Закрила на детето" за насилие над деца, са се увеличили с 65 в сравнение с предходната и общият им брой е бил 1 171, като по 446 от тях са открити случаи. По данни на Националната телефонна линия за деца, семейството е мястото, където децата са насилвани най- много – 463 сигнала, на улицата – 85, в училище – 20, броят деца, преживели насилие в институции е 12, в осиновително семейство – няма, при близки – 21, на обществено място – 26 (Национална мрежа за децата, 2020).

Министерството на образованието в наредба № 13 от 2016 г. за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование залага рамкови изисквания при организирането на часа на класния ръководител, в който темата „Превенция на насилието, справяне с гнева и с агресията; мирно решаване на конфликти" е указано да е разглеждана в рамките на 1 учебен час годишно за учениците от I-ви до IV-ти клас и по 2 учебни часа годишно за тези от V-ти до XII-ти клас. Отделно от това, в обучението по здравно образование, в област на компетентност „Сексуално здраве и сексуално преносими инфекции" за начален етап на основната степен на образование, е посочено, че в резултат на обучението, ученикът трябва да различава, отказва и избягва поведения, свързани със сексуално насилие или злоупотреба. В рамките на проект „Даване на възможност на децата/младите хора с увреждания да реагират по-правилно при малтретиране и липса на грижи" е създадена електронна книга „Никой няма да те нарани" в помощ на деца, ученици, учители, достъпна в секцията „Материали за часа на класния ръководител".

Към 2021 г. в България няма единна информационна система за регистриране на случаите на насилие над деца. Междуинституционалната координация би могла да се подобри, в някои институции (например в сферата на образованието) практиката да се документират случаите на насилие над деца често е избягвана.

Като ефективни стратегии за справяне със ситуацията могат да се посочат: по-висока степен на изпълнение на нормативната база; по-ясно разписани механизми и процедури при управление на случаи с насилие от страна на служителите на МВР и учителите; повишаване на квалификацията на всички служители, работещи с деца, включително повишаване на познаването на нормативната уредба, свързана със закрилата на децата; наличие на достъпни услуги за реакция и подкрепа, създаване на механизми за мониторинг върху случаите на насилие над деца.

ЛИТЕРАТУРА

- Иванова, Славянка. Център за изследване на демокрацията. Национално изследване на домашното насилие и насилието, основано на полов признак. URL: http://old.csd.bg/artShowbg.php?id=17880, (Accessed on 05.04.2021)
- Стойкова, Н., Дочо Михайлов. Чувствителност на системата за установяване, регистриране и съобщаване за случаи на насилие над деца в България. Доклад от проведено изследване. София, 2007. URL: https://www.unicef.org/bulgaria/sites/unicef.org.bulgaria/files/2018- 10/Sensitivity%20of%20the%20system%20for%20detection%2C%20registration%20and%20repor ting%20of%20cases%20of%20violence%20against%20children%20in%20Bulgaria.pdf, (Accssed on 15.04.2021)
- Агенция за социално подпомагане. София, 2014. Отделите "Закрила на детето" действат своевременно по случаи на деца в риск, но винаги след подаване на сигнал. URL: https://asp.government.bg/bg/novini-i-akcenti-asp/otdelite-zakrila-na-deteto-deystvat- svoevremenno-po-sluchai-na-detsa-v-risk-no-vinagi-sled-podavane-na- signal?highlight=%d0%bd%d0%b0%d1%81%d0%b8%d0%bb%d0%b8%d0%b5 (Accessed on 15.04.2021)
- Закон за закрила на детето. 2000 г., Агенция за социално подпомагане. URL: https://mlsp.government.bg/zakrila-na-deteto, (Accessed on 09.04.2021)
- Закон за защита от домашното насилие. 2009 г., Министерство на вътрешните работи. URL:https://www.mvr.bg/docs/librariesprovider22/%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8-%D0%BE%D1%82-%D0%B4%D0%B8%D1%80%D0%B5%D0%BA%D1%86%D0%B8%D1%8F%D1%82%D0%B 0/%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD-%D0%B7%D0%B0-%D0%B7%D0%B0%D1%89%D0%B8%D1%82%D0%B0-%D0%BE%D1%82-%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%88%D0%BD%D0%BE%D1%82%D0%BE-%D0%B-D%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D0%B5.pdf?sfvrsn=887c4fc1_2,(Accessed on 09.04.2021)
- Закон за Министерството на вътрешните работи: https://www.mvr.bg/docs/default- source/normativnauredba/zmvr.pdf?sfvrsn=a1f9b565_2, (Accessed on 09.04.2021)
- Книга за деца и млади хора, която ще им помогне да разберат какво означава малтретиране и липса на грижи. Никой няма право да те наранява. Издател: Център за правата на децата. Белград, Сърбия. 2018 г. Материали за часа на класния ръководител. Министерство на образованието и науката. URL: https://mon.bg/bg/27 (Accessed on 15.04.2021)
- Национална мрежа за децата (2020). Проблемът с домашното насилие е идентифициран, но по него не се работи. URL: https://nmd.bg/problemat-s-domashnoto-nasilie- e-identifitsiran-no-po-nego-ne-se-raboti/, (Accessed on 05.04.2021)
- Правилник за прилагане на Закона за закрила на детето: https://mlsp.government.bg/zakrila-na-deteto, (Accessed on 09.04.2021)
- Проект IamNotScared. URL: https://iamnotscared.pixel- online.org/data/database/publications/359_45_mvr_nas_deca.pdf, (Accssed on 04.04.2021)
- Споразумение за сътрудничество и координиране на работата на териториалните структури на органите за закрила на детето

при случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и при кризисна интервенция. URL: https://www.mon.bg/upload/7883/children_sporazumenie.pdf, (Accessed on 05.04.2021)

- Унисеф, Конвенция на ООН за правата на детето. София, 2014. URL: https://www.unicef.org/bulgaria/sites/unicef.org.bulgaria/files/2018-09/CRC_bg.pdf,стр. 13, (Accssed on 04.04.2021)

АКТУАЛНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ ВЪРХУ СЕКСУАЛНОТО НАСИЛИЕ НАД ДЕЦА В ДЪРЖАВИТЕ ТУРЦИЯ И САЩ

Елена Заркова (докторант Софийски Университет)
Катедра: Социална педагогика
Адрес:гр.София, 1574, ул. Шипченски проход 69 А.
Тел: 0878464501
Email: epenkova@uni-sofia.bg

CURRENT SURVEYS ON SEXUAL VIOLENCE AGAINST CHILDREN IN THE STATES OF TURKEY AND THE USA

Elena Zarkova (PhD student, Sofia University)
Department: Social Pedagogy
Address: Sofia, Sofia 1574, 69
Adress.:Shipchenski Prohod Str.
Tel: 0878464501
Email: epenkova@uni-sofia.bg

Резюме: Текущи изследвания за насилието над деца в Турция и САЩ: Сексуалното насилие над деца преминава всички граници на раса или възраст.Насилието над деца се среща във всички социални групи, независимо от етническата принадлежност, социалния статус, религията и пр. То води до сериозни последици и загуби за обществото. Призивът към всички хора, независимо от тяхната социална, национална и етническа принадлежност, е да имат достатъчна адекватна компетентност, за да се противопоставят и да поемат отговорност за всеки опит на публичните политики да ограничат правата на човека по целия свят. Освен това е необходимо достатъчно и адекватно застъпничество за правата на човека, особено тези за децата, както и за отговорното отношение на институциите и организациите, чиито лидери трябва да отговарят за обществените интереси на нацията и да създават политики и мерки, които да гарантират, че децата и други уязвими членове на планетата.

Ключови думи: насилие и пренебрегване на деца, малтретиране на деца, родителски доклади, обществено здраве.

Abstract: Current research on child abuse in Turkey, and the United States: Sexual abuse of children crosses all boundaries of race or age.
Violence against children is found in all social groups, regardless of ethnicity, social status, religion, etc. It leads to serious consequences and losses for society. The call for all people, regardless of their social, national and ethnic affiliation, is to have sufficient adequate competence to oppose and take responsibility for any attempt by public policies to restrict human rights worldwide. Moreover, sufficient and adequate advocacy is needed for human rights, especially those for children, as well as for the responsible attitude of institutions and organizations whose leaders should be responsible for the nation's public interests and to create policies and measures to ensure that children and other vulnerable members of the planet.

Key words: child abuse and neglect, child maltreatment, parental reports, public health.

ВЪВЕДЕНИЕ

„Вярно ли е, че когато загубиш девствеността си, губиш детството си?“ – пита едно от децата преживели сексуално насилие. Отговорът на този въпрос е колкото труден , толкова и поставящ след себе си хиляди нерешени морални въпроси, които от своя страна насочват психолози , педагози , лекари и физиолози към решаване на един огромен по своята същност казус, който не познава расова принадлежност, пол, социална класа и морал. За да бъде разрешен този глобален проблем, трябва добре да се анализира, проучи, както о да се разберат причините за появата му, обстоятелствата, както и последиците, които той води след себе си.

По данни на UNICEF (10) насилието над деца е феномен, който съществува във всяка държава, общество, етническа или религиозна група, независимо от социалния статус на детето или семейството. Закрилата на детето срещу „всички форми на физическо или умствено насилие, посегателство или злоупотреба, липса на грижи или небрежно отношение, малтретиране или експлоатация, включително сексуални престъпления“ е основно право, гарантирано от Конвенцията на ООН за правата на детето (Член 19, КПД). Престъпните действия спрямо децата е свързано с изграждането на механизъм за съхранение. Често в ситуации на насилие детето е поставено пред въпроса как да съхрани своята физическа и емоционална цялост. За да се случи това то прибягва до изграждането на редица специфични поведения, чрез които да оцелее. Те могат да бъдат както адаптивни, (които да помагат на детето), така и патологични и да водят до задълбочаване на проблема.

Сексуалната злоупотреба над подрастващите се превърна в истински бич на нашето време. Децата са най- уязвими в предучилищният период на детството, тогава, когато детето се среща, научава и общува първо със своята близка среда и семейство, а след това с разширеното семейство и цялата среда . Периодът, особено между 0–6 години, който е известен като ранен детски период (предучилищна възраст), е много критичен период, в който обучението е най-бързо, детето е засегнато най-много от фактори на околната среда и шансът е най-голям, че детето ще запази придобити нагласи, поведение и навици през следващите години . В този период, когато се формира основата на личността на детето, детето се нуждае от насоки от източник, запознат с областите на развитие.

Факт е, че сексуалното насилие над деца съществува по целия свят. В повечето страни са правени малко изследвания по този въпрос. Темата обикновено е табу, но тя има общи характеристики, които не зависят нито от социалното законодателство на дадена държава, нито от нейния икономически статус, нито от институциите за социална закрила. Сексуалното насилие над деца съществува във всички обществени групи, независимо от етническа принадлежност, социален статус, религия и пр. То води до сериозни последици и загуби за обществото, като за децата, преживели насилие, и е много по-вероятно да прибягват до употреба на наркотици; да страдат от депресии и други психически заболявания; да влизат в конфликт със закона; да имат проблеми с ученето; да имат влошено психическо и физическо развитие. В световен мащаб икономическите загуби от последиците, вследствие насилието над децата, се изчисляват на 3 до 8% от световния брутен вътрешен продукт.

Конкретният предмет на изследване е проблемът за сексуалното насилие над деца в две страни, които съществено се различават по отношение на социална политика, религиозна принадлежност и законодателство. Изходната теза на проучването е, че феноменът „детско насилие” съществува

в цял свят, а неговата превенция в глобален мащаб, е приоритет на всички държави по света. Нужни са много изследвания и съпоставки за да се вникне по-задълбочено в първоизточниците това явление и да се работи ефективно за предотвратяването му.

Обзорът на научната литература и изследванията по този проблем, всъщност доказват, че докато насилието над деца е глобален проблем, то повечето от изследванията, които са насочени към разбирането и предотвратяването му са направени в страните с високи доходи. (4).Целта на доклада е да изследва въздействието на културата, социалната структура, икономически условия на две световни държави, които се различават съществено от гледна точка на религия, социална структура, законодателство и отношение към най- уязвимите членове на обществото: жените и в частност децата.

Често се предлагат прости отговори, оправдаващи поведение то срещу деца и както и логично обусловени за предразполагащи към насилие фактори като психопатология, бедност,алкохолът, наркотиците и самото общество често се обвиняват за деструктивно поведение. И все пак, след десетилетия изследвания, сега признаваме, че няма нито един рисков фактор осигуряващ основния катализатор за малтретиране и пренебрегване на децата. Наистина едва наскоро беше открито, че сложното взаимодействие на комплексни предпоставки всъщност води до злоупотреба и пренебрегване, откритие, който ни насърчава да разпознаем множеството възможности за намеса.

Засъжалениеученитевърдедълговремебяхапренебрегвалиизследването на този проблем .От десетилетия социалните работници, лекарите, юристите е и други специалисти документират болката от виктимизацията на детето. Но страховитите пречки възпрепятстват научното изучаване на тази тема: естеството на самия предмет е много силна емоция. (8)

Липсата на достоверна статистика и количественото представяне на броя на децата жертви на сексуално насилие в двете страни затруднява значително сравнителния анализ, но достатъчно добре доказва, че във всички случай на сексуално насилие над дете, симптоматиката е подобна, а докато основният проблем не бъде достатъчно добре изследван, скоро той няма да бъде решен.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Актуални проблеми на проблема „насилие над деца“ в САЩ

Културните възприятия в западния свят по отношение на детското насилие са се променили драстично през последните 20-30 години. Родителството е станало високо ценено умение както за майките, така и за бащите.

Ролята на бащата също се е променила, заемайки равностойно място в отглеждането и възпитанието на децата. По време на едногодишен период в САЩ 16% от младежите на възраст между 14 и 17 години са били жертви на сексуално насилие.

В САЩ новите федерални данни за малтретиране и пренебрегване на деца показват нарастване на броя на жертвите, претърпели някакъв акт на насилие за първи път от 2015 г. Както и през последните години, нивата на отказ от родителски права и пренебрегване са най-високи сред новородените и малките деца. (9)

„Увеличаването на броя на децата, за които се съобщава, че са жертви на

малтретиране, е основен двигател в нашите решителни и непрестанни усилия за предотвратяване на малтретирането и пренебрегването на децата веднъж завинаги", заявява J. Milner, асоцииран комисар на Детското бюро в САЩ (5). „Този доклад отново показва, че повечето деца влизат в системата за приемна грижа не от физическо насилие, а от пренебрегване", казва Milner. „Твърде често знаем, че неглижирането е тясно свързано с бедността и следователно изисква да определим фокуса си върху социалната политика и статуса на обществото, за да отговорим на основните нужди на семействата и да увеличим способността им да се грижат за децата си в безопасни и хармонични домове.

Според Национално проучване на Целта на Изследователския център за престъпления срещу деца (CCRC) е да се бори с престъпленията срещу деца, като предоставя висококачествени изследвания и статистически данни на обществеността, политиците, служителите на правоприлагащите органи и други специалисти по хуманно отношение към децата. CCRC се занимава с изследвания както за естеството на такива престъпления - включително отвличане на деца, убийства, изнасилвания, нападения и физическо и сексуално насилие - и тяхното въздействие.(14) Освен това аспирантите участват активно в изследователската дейност на лабораторията.

Изследване, направено от L.Jones през 2001 г. 1,9 от всеки 1000 деца в Съединените щати са изнасилвани или сексуално насилвани всяка година. Данни от изследване, направено от Изследователски център за престъпления срещу деца (14) изчисляват, че от 1990-2003 г. броят е спаднал от 2,3 на 1000 деца на 1,2. Това е 46 процента спад в обосноваите случаи, но все пак оставя децата да бъдат подлагани на сексуално насилие със скорост, три пъти по-висока от тази за възрастни (4).

За съжаление в САЩ броят на детските смъртни случаи поради насилие и неглижиране на децата се е увеличил драстично. Само тук всяка година се констатират между 150 000 и 200 000 случая на сексуално насилие над непълнолетни. Въпреки това, преди десет години, имаше мнение, че сексуалното насилие над деца е дело или на криминално проявени хора или на психично болни. И само скорошни проучвания са помогнали да се хвърли светлина върху това явление и да се покаже кой всъщност е реалната заплахата за децата.

Всеки път, изправени пред съобщение за един или друг случай на сексуално посегателство на дете, или току-що излязъл от затвора престъпник, или педофил е факт, че в почти 80% от случаите актовете на сексуално насилие над деца се извършват от хора, които детето познава много добре. И в 72% от случаите насилниците са членове на семейството на жертвата. Д о к л а д и т е за сексуално насилие над деца се увеличават и това е плюс (12).. Това, е все още е недостатъчно докладвано, е проблем. Така твърдят експерти, които се занимават с деца в риск и техните семейства. деца. Стигането до истината не е лесно.

Експертното изследване на дете, което споделя за преживяно сексуално насилие, е деликатен и емоционално изхабяващ процес. Предизвикателство е и оценяването на правдивостта на детския разказ. Освен това децата могат да бъдат лесно манипулирани от родители и близки, а дори и от служебни лица и експерти, които би трябвало да помогнат за разрешаване на случая. Емблематичен пример за лоша практика при оценка на детските показания, касаещи сексуално насилие, е процесът срещу семейство Макмартин в САЩ. Процесът е в следствие на обвинение в множество актове на сексуално насилие над деца срещу членовете на фамилията и персонала на детска градина „Макмартин" в началото на 80-те години на миналия век.

Изследване на д-р D. Finkelhor , директор на Изследователския център за

престъпления срещу деца (CCRC) към Университета в Ню Хемпшир, изглежда обобщава проблема с оценката на сексуалното насилие над деца в Съединените щати в едно изречение: „Не съществува достоверен източник или достоверна статистика на децата жертви на престъпления!" (3). Експертите споделят, че броят на сексуалното посегателство върху деца е много по-многоброен от официалната статистика , дори повече, отколкото другите физически посегателства срещу най-уязвимите членове на обществото, но същите тези експерти са обезпокоени от нарастващата тенденция за неглижираност на проблема и нарастващият брой на жертвите в тази страна.

Спорно е дали социално-икономическият статус играе роля за вероятността от злоупотреба; но експертите се съгласяват, че колкото детето е по-незапозната с правата си то става уязвимо, а това може да допринесе за сексуално насилие. Finkelhor посочва родителския алкохолизъм и брачните конфликти като фактори, допринасящи за това.

Според мащабния американски изследователски проект, проучването Adverse Childhood Experiences (ACE) посочва, че „родителската дисфункция", която е представена под много различни форми като домашно насилие, психично заболяване на родител или употреба на наркотици , често върви ръка за ръка с поява на сексуално насилие - злоупотреба, която от своя страна разкрива, че „има положителен ефект върху здравето на възрастните половин век по-късно". (16).

D. Finkelhor заявява, че децата лишени от родителски грижи също са по-склонни да имат „нарушено ниво на надзор" от родителите, което ги прави по-лесни за жертви. Освен това децата са склонни да класифицират хората като непознати или приятели според това колко често ги виждат, така че едно дете може да повярва, че „познава" преминаващ познат и по този начин да бъде уязвимо за насилник.Програмите, насочени към децата, трябва да бъдат променени, споделя той, като се надява да види напредък по отношение на разпоредбите за безопасност в Интернет, помощ за непълнолетни нарушители и повече дискусии за сексуално насилие на тийнейджъри. Особено трудно се откриват родителите, които насилват. Те имат постоянен достъп до своите жертви и почти пълен контрол над тях. Детето , малтретирано от родител, предполага, че най-малко би споделило с някой своето превивяване , а срамът и страхът, причинени от виктимизацията, затруднява идентифицирането на насилника. Тъжният факт обаче е, че експлоатацията онлайн започва у дома за много деца и в тези случаи родителят им е последният човек, на когото може да се вярва, че би се грижил за тяхната безопасност. Dr. Finkelhor потвърждава, че младите деца- жертви, които съобщават за сексуално насилие, трябва да бъдат аплодирани: „Децата, които се осмелят да потърсят правата си и начини да се защитят, трябва да бъдат закриляни и да им бъде осигурена адекватна навременна психологическа подкрепа. По-малкият брой обявени деца, жертви на сексуално насилие означава, че нещо работи . Той обяснява намаляването на случаите на икономически подобрения, за превенция, затваряне на нарушители и използване на психиатрични лекарства както за непълнолетни, така и за пълнолетни.

Материалите за сексуално насилие над деца - изображения и видеоклипове на деца, които са сексуално малтретирани е нарастващ международен проблем. Почти 70 милиона съобщения за този материал са били изпратени до американските власти през 2019 г. Тази цифра се е увеличила още повече през 2020 г., тъй като пандемията COVID кара децата и възрастните да прекарват повече време онлайн.

C. Shakeshaft доктор по медицина, от университета Хофстра, която

изучава сексуално насилие от роднини, опровергава статистиката, като посочва, че : 25 процента от сексуалното насилие над деца се извършва от родител или „приемен родител“, други 25 процента са от други роднини, а останалото е предимно от познати.

Само малък процент от насилниците са неизвестни за техните жертви. За уязвимото дете никое място не е в безопасно от гледна точка на сексуално насилие. Въпреки че тя (6) казва, че има малко данни за местата , които насилниците най-често избират, или за сайтовете, където злоупотребите най-често се случват, експертите се съгласиха, че това е без значение: Извършителите извършват своите престъпни деяния спрямо децата където и те да се намират.

В доклад на Световната здравна организация през 1999 се обобщава, (7), че родителите твърде често се тревожат за безопасността на децата си на детската площадка, но не са достатъчно загрижени за други ситуации, при които децата им са изложени на риск ,стократно превишаващ този, за който имат опасения.

Извършителите на сексуално насилие, повечето от които са мъже, говорят език, който уязвимите деца често искат да чуят. Насилниците също изграждат доверие, като твърдят, че разбират детето по-добре от всеки друг и ласкаят жертвите си с комплименти.

Полицията и онлайн агенциите за безопасност бият тревога, че онлайн сексуалните нарушители се стремят да се възползват от засиленото дигитално присъствие на деца, като ги подвеждайки и изнудва, за да създават изображения и видеоклипове, които се използват за злоупотреба и детска порнография. Родителите са призовани да бъдат особено бдителни.

Американска академия за детска и юношеска психиатрия казва (17) алармира, че докато децата трябва да бъдат научени да уважават възрастните, това не означава да се придържат към „сляпо подчинение на възрастните и на тяхната власт“. Например да кажете на децата „винаги да правят всичко, което учителят или детегледачка ви казва да правите“ не е добър съвет.- добавят специалистите. Децата трябва да бъдат научени да се доверяват на своите инстинкти. “Ако някой се опита да докосне тялото ви и да направи неща, които ви карат да се чувствате смешно, кажете НЕ на този човек и го кажете веднага.”

Децата са най-уязвими към акт на сексуално насилие на възраст между 7 и 13 години. Съществуват различни идеи относно това дали децата в предучилищна възраст трябва да получат сексуално образование, кои теми би включвало такова образование и на каква възраст трябва да започне такова образование. По-специално, информираността на родителите за ролята, която те играят в личностното развитие на децата им, ще има положителен ефект върху сексуалното развитие на децата им. Дете, което получава сексуално образование на фази по начин, подходящ за неговата / нейната възраст, ще се очаква да бъде по-стабилно в отношенията си с противоположния пол в по-късен живот.

Според доклад на Националния институт за правосъдие от 2003 г. 3 от 4 юноши, които са били подложени на сексуално насилие, са били жертви от някой, когото познават добре. (16)

През 1991 Министърът по въпросите на децата и младежта отправя молба към Националната академия на науките за свикване на експертна група за разработване на изследователска програма за бъдещи проучвания на проблема за сексуалното насилие на деца. Фокусът на изследването беше да проучи качеството на съществуващите научни статии и доклади, да определи

областите на сила и слабост и да предложи насоки относно начините, по които настоящите и бъдещите изследователски ресурси могат да бъдат насочени към подобряване на развитието на тази област. (8)

Няма конкретни теории от гледна за психологическите причини, предизвикващи малтретиране и пренебрегване на деца, възпроизведени в проучванията, но е постигнат значителен напредък през последните няколко десетилетия при идентифициране на измеренията на сложни явления, които допринасят за произхода на малтретирането на деца. Освен това изследванията в областта на изследванията детското насилие е сравнително неразвита в сравнение със свързани области като детското развитие, социалното благосъстояние и наказателното право насилие.

През последните няколко десетилетия в САЩ са финансирани огромен брой щатски и федерални програми, бяха свикани международни форуми и конференции, които разглеждат различни измерения на проблема с насилието над деца. За съжаление етимологията на проблема не е достатъчно изяснена. Резултатите от тези усилия са непоследователни и неравномерни.

Актуални проблеми на проблема „насилие над деца“ в Турция

Интересен контраст бихме могли да направим обръщайки се към Турция, като към една европейска държава, която демонстрира, че турските родители смятат порицанията, обидите и телесните наказания за ефективни начини за дисциплиниране на децата. Турция е пример за една европейска, ислямска държава, която е пионер в социалната политика . Според докладите на родителите използването на психологическо насилие е най- разпространено срещу момчета на 16-годишна възраст, докато използването на физическо насилие е най- разпространен сред момчета на 13 години. (2)

Установена е статистически значима връзка между икономическите условия на родителите и тяхното влияние върху насилието над децата. Не е установена значителна връзка между образователните нива на майките и насилието над детската личност. Наблюдавано е обаче, че връзката между образованието на бащата и психологическото насилие е значителна . В докладите си семейните консултанти обобщават , че всъщност родителите са склонни да подценяват наказанието като мярка за дисциплинирането на децата.

A.Bulut, който е един от основните изследователи на тази проблематика в Турция (1) заявява, че сексуалното възпитание на децата отдавна е пренебрегвано, най-вероятно защото децата нямат способността да се възпроизвеждат. Той предполага, че терминът „сексуално възпитание“ преди всичко извиква идеята за размножаване и по този начин за правене на секс. Въпреки това, когато се разглежда определението за сексуална идентичност, е много ясно, че контекстът на сексуалното образование трябва да бъде много различен. Повечето случаи на сексуално насилие в Турция имат социални причини.

Обобщените резултати показват, че в Турция се наблюдава сериозен проблем, тъй като насилието над деца във всички форми е широко разпространено, а родителите като цяло не са наясно с неговата степен и последствията от подобен вид акт на посегателство върху личността на детето. Възможните подходи за промяна на тази ситуация включват усилия за повишаване на образователното равнище на родителите, насърчаване на обществеността осведоменост и укрепване на политическите ангажименти., с помощта на обучени изследователи.

Турция е изправена пред значителен обществен проблем свързан с това, че, родителите или не знаят, или са склонни да отричат истинската степен на разпространение на сексуалното насилие на деца. Като цяло ниски нива на образование и сурови културни налагания правят ситуацията още по-сериозна. Сегашното поколение, определящо бъдещето на Турция е необходимо е да предприеме действия за предотвратяване на потенциални негативни последици от тази тенденция. Постигането на тази цел ще включва усилия за повишаване на образователните нива, насърчаване на общественото съзнание и засилване на политическите ангажименти, свързани с превенцията на престъпленията от всякакъв характер към детската личност както и политики за опазване на живота, здравето и емоционалното благополучие на детето в семейството.

Според някой от турските медии отмяната на смъртното наказание, наложено по време на преговорите по присъединяване на Турция към ЕС всъщност е една огромна грешка. Отношението към смъртното наказание варира значително по света. В Азия, Арабския свят и в САЩ има силни настроения за запазване на смъртното наказание, докато държавите, който предлагат като вариант за превенция над сексуалното насилие кастрацията, вместо смъртната присъда се противопоставя категорично на демократичността и Хартата на основните права на ЕС провъзгласява правото на всеки един човек на живот и че никой не може да бъде осъждан на смърт или екзекутиран. В съответствие с това всички страни в ЕС са забранили смъртното наказание. Вместо смъртното наказание е необходимо да се въведат кастрацията и наказание под формата на доживотен затвор в изолация - тоест да бъдат напълно изолирани от обществото предлагат от медията.

Според вестник Milliyet, (11)(който е най-престижният ежедневник с популярен онлайн портал) въвеждането на смъртното наказание за престъпления от сексуален характер не е опция. „Все по-често се отправят призиви за връщане на смъртното наказание. Но тогава възниква въпросът: дали такова наказание би провокирало равносметка и осъзнаване на действията на бъдещите извършители ? Изследванията в областта на наказателното право не дават положителен отговор на този въпрос. Алебр Камю обобщава като че ли най-добре дебатите по тази тема:" Смъртното наказание е най-предумишленото от всички убийства!"

Вместо смъртното наказание е необходимо да се въведат кастрацията и наказание под формата на доживотен затвор в изолация - тоест да бъдат напълно изолирани от обществото предлагат от медията.

Въпреки по-строгите присъди, все още е в сила ужасяващата традиция, позволяваща на извършителите на престъпления от сексуален характер да се измъкнат от закона, ако сключат брак с жертвата. Проблем е и детският труд. Детските бракове също се квалифицират като сексуално насилие поради факта, че по дефиниция поне един от брачните партньори все още не е достигнал физическа, интелектуална и емоционална зрялост и следователно не е имал възможност да изрази пълно и ясно съгласие за сключване на брак.

Последни данни на UNICEF посочват, че 39 деца са загубили живота си поради злополуки на работното място през първите осем месеца на 2020 г.През 2019 г. 67 деца и юноши загубиха живота си, 29 от тях са били под 14- годишна възраст. Приблизително 720 000 деца работят и 34% от тях не могат да посещават училище.(10)

Друг социален фактор е темата за сексуалността в турското общество, която е огромно табу: обсъждането на тази тема се потиска и съществуването на проблем се игнорира. Сексуалното насилие над деца трябва да бъде наказано строго и безкомпромисно- апелира „STAR". Трябва да се признае, че в тази област

има два основни фактора, които упорито продължаваме да игнорираме. Един от най- четените вестници днес в Турция - „STAR" заявява, че тук все още животът на децата и жените не е достатъчно защитен от закона.

Поддържането на отворени линии за комуникация с деца е от решаващо значение за предотвратяване или ограничаване на сексуалното насилие над деца. Децата трябва да разберат, че сексуалното насилие никога не е по вина на жертвата. Първо, децата трябва да бъдат научени кое поведение е подходяща и социално приемливо - и кое не. След това децата трябва да бъдат накарани да осъзнаят, че ако някой - дори някой, когото познават, включително член на семейството - се държи спрямо тях по неподходящ начин, те трябва незабавно да кажат на родителите си. Извършителите предлагат внимание и подаръци, манипулират или заплашват детето, държат се агресивно или използват комбинация от тези тактики. В едно проучване на деца жертви половината са били подложени на физическа сила като задържане, удари или насилствено разкъсване.

Промените в поведението често са първите признаци на сексуално насилие. Те могат да включват нервно или агресивно поведение към възрастни, ранна и неподходяща за възрастта сексуална провокативност, консумация на алкохол и употреба на други наркотици.

Феноменът сексуално насилие над деца в институциите от резидентен тип е реален и сериозен проблем според данните от изследванията и в трите страни. Проблемът е разпознат като такъв и чрез данните от количественото изследване, и чрез мнението на експертите и възрастните, които са израснали в институция. Той се проявява в идентифицирането на ранни сексуални отношения, висока уязвимост на децата и от двата пола за проституция, за трафик, за злоупотреба.

Децата в Турция, обхванати в институционална грижа също са уязвими от насилие. Наличието на неадекватност в самооценката на децата, в степента на самоуважението им се възприема от всички страни като съществен елемент от тяхната беззащитност. Спецификата на феномена сексуално насилие в домовете се проявява като наличие на нагласи за допустимост на сексуалните отношения извън възрастовите ограничения и приемане за насилието само при наличието на принуда, като изключително широката популярност на вербалната сексуална агресия в живота на децата от домовете, като ранни сексуални контакти между децата от домовете и между деца и възрастни, най-често извън тях . Експертите от различните страни поставят като най-важен проблема за липсата на индивидуално отношение към децата, и по-скоро невъзможността то да бъде получено в такъв вид на социална форма на грижа. Много от тях определят самата форма на грижа като «неправилна», вредна за децата. Рискът от уязвимост на децата за насилие е свързан с големината на институциите, в които живеят.

Всички експерти, участвали в изследването смятат, че децата обхванати в социални структури са по- уязвими за насилие от децата, живеещи в семейства и особено децата, настанени в институции от традиционен тип - капацитет над 50 деца, често отдалечени от големите градове. Някои от специалистите в Турция смятат, че рискът от насилие расте с увеличаване на броя на деца, настанявани в соц. Домове . Причините там за насилието над децата се свързват с техен предишен травматичен опит от семейството, с организацията на колективния живот и със спецификата на отношенията между възрастни и деца. Децата, настанени в домовете преживяват травма от изоставяне, често те са настанени поради висок риск от насилие и неглижиране в семейството.

Уязвимостта на децата в домовете е свързана в голяма степен с факта, че те имат тежка семейна история, често с предшестващ и травматичен спомен от сексуален акт на насилие, включително сексуално, макар и по- често като свидетели. Социалните домове от затворен тип като място за живеене на много деца не предполагат условия за уединение, за развитие на естествения за децата, живеещи в семейства свян и умения да пазят своето тяло.

Масовият приток на бежанци през последните години също е натоварил силно националната система за закрила на детето, поставяйки под въпрос способността на властите и организациите на гражданското общество ефективно да предотвратяват и реагират на рисковете и нарушенията за закрила на детето.Децата бежанци често биват изложени на повишен риск от акт на насилие от най-различно естество, включително икономическа експлоатация, отделяне от семействата си, пренебрегване, насилие и малтретиране, психологически разстройства и бедствия, изолация, дискриминация, трафик и детски бракове.

Турция винаги е била в контраст с Европа. Неоспорим факт днес в страната е лоупотребата и неглижирането на деца е реалност в Турция. Работата The National Academies Press (NAP) (8) повишава осведомеността на педиатрите при констатирането и идентифицирането на случайте на насилие.Докладването на тези случаи пред Бюрото за социални въпроси беше създадено за първи път в Турция. Лекарите в Турция се нуждаят от обучение, за да диагностицират и да докладват правилно случаите на сексуално насилие към дете. Изпълнението на национална програма за превенция на е спешна необходимост за Турция. . NAP докладва, че Конституционния съд в Турция е анулирала закон, който наказва сексуалните актове с деца под 15 годишна възраст. Окръжния съд алармира, че досегашният закон не прави разлика между 14 годишно и 4 годишно дете, като схващането е, че 12-15 годишните деца трябва да разбират значението на сексуалния акт и съгласието с него. Конституционният съд е съгласен с Окръжния съд и решението ще бъде ефективно от януари 2017 г. За съжаление много от децата в Турция, особено тези, които принадлежат към групите в най-неравностойно положение, все още са уязвими към насилие, злоупотреба, експлоатация и пренебрежение въпреки положителните крачки, които вече са започнати. Дейността на UNICEF в Турция е насочена към тези различни групи уязвими деца, които са изложени на риск да бъдат изоставени поради редица опасения относно защитата.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въпреки напредъка в изследванията на сексуалното насилие над деца в световен мащаб все още ни липсва солидна база от изследователска информация, която може да насочи и засили усилията на обществото за намеса и предотвратяване на насилието над деца. Съществуващата научна литература по въпроса е обширна, но липсва конкретика и методология за справяне с проблема. Също така е необходима координация и приемственост между организациите. В съществуващата литература информацията по проблема е високо специализирана и отразява отделни фрагменти на казуса. Някои от учените са се фокусирали изключително върху физическото насилие над деца в рамките в семейната среда. Други са се концентрирали върху феномена сексуален злоупотреба. Трети са изследвали често скритите измерения на пренебрегването на децата или по-скоро признатите форми на емоционално насилие и пренебрегване.Здравните специалисти са склонни да подчертаят физическите прояви на насилие или пренебрегване, психолозите

подчертават вътрешната динамика, която може да насърчи малтретирането или да защити малтретираното дете от по-разрушителните последици от малтретирането. Социалните работници се концентрират върху факторите и услугите, които приемното семейство предлага и възможните рискове за детето, докато адвокатите изследват въздействието на законодателството наред с други въпроси от правната защита на подрастващите..

Според UNICEF насилието над деца е световна епидемия, която изисква спешни мерки.Дългосрочни изследователски и съвместните начинания са необходими за развиване на знания, които може да подобрят разбирането и реагирането на акта на сексуално насилие над децата. Изследванията на етиологията на проблема може да предостави научна информация, която да гарантира бъдеща основа за първична превенция на проблема - т.е. чрез програми които ще противодействат на етиологичните фактори, преди да имат възможност пренесат генетично проблема и да го наложат на следващото поколение.

Сексуалното насилие над деца преминава всички граници на раса, възраст, пол и социална принадлежност. Момичетата са малтретирани много по-често, отколкото момчетата, което представлява 78-89 процента. Една трета от тези, които извършват сексуално насилие над деца, са непълнолетни.

Днес, не само в България, но и в целия свят сме поставени пред сериозно изпитание по отношение на правата на човека, правата на детето и демократичните устой. Призивът към всички хора, независимо от тяхната социална, национална и етническа принадлежност е да притежават достатъчна адекватна компетентност за противопоставяне и отговорност към всеки опит на държавните политики за ограничаване на човешките права в световен мащаб. Нещо повече: необходима е достатъчна и адекватна пропаганда по отношение на човешките права и най-вече тези по адрес на децата, както и отговорно отношение на институциите и организациите, чийто ръководители би следвало да носят отговорност за публичните интереси на нацията и да създадат политики и мерки, които да гарантират на децата и останалите уязвими членове на обществото.

Това са констатациите на експерти по закрила на детето, възложени на Съвета на Европа за провеждане на проучване относно сексуалното насилие над деца. Мод де Бур- Букикио,заместник генерален секретар на Съвета на Европа, казва:„Светът продължава да отрича този проблем. Хората просто не искат да признаят съществуването на това явление в такъв мащаб. И фактът, че сексуалното насилие много често се случва в семейни условия. Те отказват да вярват, че нашите оценки са реалистични. Така че първата реакция обикновено е много отрицателна. (12)

Глобалното партньорство за прекратяване на насилието над деца определя няколко страни, които намират път и които са поели официален, обществен ангажимент за всеобхватни действия за прекратяване на всички форми на насилие над деца. Прекратяването на „злоупотреба, експлоатация, трафик и всички форми на насилие и изтезания над деца“ също е част от Целите на ООН за устойчиво развитие.

В заключение може се обобщи, че парадоксално колкото повече са регистрираните случаи на насилие, толкова по-развита е системата за закрила и грижи по отношение на децата в една страна. Това зависи както от законовата уредба, така и от обществените нагласи, по отношение на проблема. Обществените дискусии по темата, повишават възможностите за разкриване на случаите на малтретиране, а наличието на работеща система от грижи, позволява да се вземат мерки за прекратяване на травмиращото преживяване

и предприемане на специализирани интервенции по предотвратяване на негативните психологични последствия от насилието върху формирането на личността на детето.

Необходимо е изработването на ясни правила за работа с деца, жертва на сексуално насилие, където да се уточни от закона мястото, квалификацията на специалистите и процедурите, които да бъдат щадящи и съобразени с най-добрия интерес на детето.

Бъдещо задълбочено проучване би могло да определили причините за нарастващото фатално насилие срещу децата и би помогнало при определянето на това къде да се насочат превенцията и силите на всички държави срещу сексуалното насилие. Фактори, които изглежда поставят тъмнокожите деца в три по-голям риск от бяло дете да умрат в ръцете на лицата, полагащи грижи, трябва да бъдат разграничени от ефекти от социалната класа и социоикономическия статус. Необходимостта от събиране на точни данни за формите на насилие срещу деца, определящо и логичното разработване на първични стратегии за предотвратяването на детските самоубийства.

Децата са най-големият дар на човечеството и тяхното сексуално насилие е едно от най-отвратителните престъпления. Тъй като това е тайна форма на злоупотреба, която често кара жертвите да страдат в мрака и тишината. Важно е родителите да знаят, че ангажиментите за здравето и бита на детето са само част от грижата за него. Нужно е да има общуване в семейството и детето спокойно да споделя, защото формите на насилие не са само физически, а и психически, сексуални, емоционални. Детето възпроизвежда семейния модел и ако у дома има насилие, то също ще насилва. Нужно е в процеса на възпитание на детето активно да участват семейството, училището и всички останали от неговата среда. На 19 ноември отбелязваме Световния ден за борба с насилието над деца – изключително сериозен проблем заради широкото му разпространение и тежките последици, които може да окаже върху детското развитие. Неоспоримо право на всяко дете е да израсне в спокойна и здравословна среда, без насилие

ЛИТЕРАТУРА

- Bulut,A. (1998). Çocuklukta cinsel eğitim. Türk Aile Hekimleri Dergisi, 2(2), 53-57
- Çalışandemir F, Bencik S., Artan I., Sexual education of children: an overview from the past to present. Educ. Sci. 2008;33:14–27
- Finkelhor, D., (2012). Let's prevent peer victimization, notjust bullying. Child Abuse and Neglect, (36)271-274.
- Levey, E.J., (2016) The global problem of child maltreatment: perspectives on mechanisms of influence and illness presentation,.. Published online: 26 Dec,(90-99.)
- Milner, J.,(2020) Letter From Jerry Milner to Child Welfare Legal and Judicial Leaders April 14
- Shakeshaft, C., (2004), "Educator Sexual Misconduct: A Synthesis of Existing Literature Hofstra University and interactive, Inc. Huntington, N.Y. (37-41)
- World Health Organization, (1999) Report of the Consultation on Child Abuse Prevention, , Geneva
- Understanding Child Abuse andNeglect, (1999) National Academy Press Washington, D.C.
- https://www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/preventingACES.pdf
- https://www.unicef.org/
- https://www.milliyet.com.tr/arama/child-abuse
- https://www.health.qld.gov.au/data/assets/pdf_file/0022/465160/childabuse-ne-

glect- modext.pdfps://www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/preventingACES.pdf
- https://www.researchgate.net/publication/340418076_COVID19_in_Turkey_An_urgent_need_for_the_implemen tation_of_preparedness_and_response_strategies
- http://unh.edu/ccrc/links/resources.html
- http://unh.edu/ccrc/general/index.html
- https://www.acf.hhs.gov/cb/news/letter-childwelfare-legal-judicial-leaders
- https://bg.vvikipedla.com/wiki/American_Psychological_Association (Accessed on gama)
- https://www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/preventingACES.pdf

АНАЛИЗ ВЪРХУ СЪДЪРЖАНИЕТО НА МЕДИЙНИ ПУБЛИКАЦИИ, ОТРАЗЯВАЩИ НАСИЛИЕ ВЪРХУ ДЕЦА В ПЕРИОДА 2018 Г. – 2021 Г.

Радина Ковачева,
e-mail – kkovachevar@gmail.com, тел.: 0879382037

ANALYSIS OF MEDIA PUBLICATIONS ON CHILD ABUSE FROM 2018 UNTIL 2021

Radina Konstantinova Kovacheva
e-mail – kkovachevar@gmail.com, phone 0879382037

Резюме: Настоящият анализ има за цел да изследва медийни публикации, които отразяват насилие над деца. Анализирани са над 77 интернет публикации от 19 различни медии в България. Децата, които преживяват насилие, често са представяни от медиите по начин, който нарушава едно от най-съществените им права – правото им на закрила. Когато чувствителна информация за самоличността на детето бъде публикувана от медиите, детето бива повторно виктимизирано и може по-лесно да бъде стигматизирано. Стигматизацията може да засили травматичните преживявания на детето и да задълбочи последиците от насилието като психични разстройства, алкохолизъм, злоупотреба с наркотици, проблеми с интимните отношения в зряла възраст и общото благосъстояние. В разгледаните публикации детето може да бъде идентифицирано в 25 % от случаите. Момичетата стават много по-често жертви на насилие, отколкото момчетата. В повечето от случаите извършителят е мъж, а най-често срещаният вид насилие над дете е сексуално насилие.

Ключови думи: детско насилие, сексуално насилие над деца, медии, стигматизация, ревиктимизация

Abstract: The current analysis aims to gain a perspective on mass media coverage of child abuse. Over 77 internet-based publications from 19 different media outlets in Bulgaria have been analyzed. Children who experience child abuse are often presented by the media in a way that violates one of their most essential rights – the right of protection. When sensitive information about the child's identity is releasedby the media, the child gets revictimizedand canget stigmatized more easily. Stigmatization can enhance the traumatic experiences of the child and can deepen the consequences of the abuse such as mental disorders, alcoholism, drug abuse, intimacy problems during adulthoodand the general well-being. In the reviewed publications, the child can be identified in 25% of the cases. Females are more likely to become a victim of child abuse than males. In most of the cases the perpetrator was a male and the most common type of child abuse was childhood sexual abuse (CSA).

Key words: child abuse, childhood sexual abuse, media, stigmatization, revictimization

ВЪВЕДЕНИЕ

Насилието срещу децата представлява „... всеки акт на физическо, психическо или сексуално насилие, пренебрегване, търговска или друга експлоатация, водеща до действителна или вероятна вреда върху здравето, живота, развитието или достойнството на детето, което може да се осъществява в семейна, училищна и социална среда[1].“ Също така, чл. 2, ал. 2 от Закона за защита от домашното насилие[2] определя като психическо и емоционално насилие над дете и всяко домашно насилие, извършено в негово присъствие. Според изследване на УНИЦЕФ[3] почти всяко второ дете в България е станало жертва на някоя форма на насилие, като най-често срещан вид е емоционалното насилие, следван от физическото, сексуалното и неглижиране. Същевременно, всеки 2 от 5 родители използват физическо насилие като възпитателен метод, а най-честото местоизвършване е домът на детето. В българското общество съществува търпимост спрямо насилието над деца[4].

Ревиктимизацията, извършена чрез разпространението на личната информация на детето в различни електронни и печатни издания на български медии, е сериозно нарушение на основно негово право – закрилата на неговата личност. Настоящият анализ има за цел да анализира до каква степен е спазено това основно право в отразяването на личната информация за детето като име и друга идентифициращa информация в различни онлайн публикации на български медии. Онлайн публикациите отразяват актовете на насилие спрямо деца, което е една от най- чувствителните теми не само в медийната среда, но и в обществото като цяло.

Съгласно съвременните демократичните възгледи човешката личност е висша ценност. Това разбиране е закрепено в Конституцията на Република България от 1991 г.[5] Свободата и неприкосновеността са най- висшето човешкото благо след правото на живот и до голяма степен се явяват показател за демократичността на едно общество[6].

Това основно лично право е закрепено в чл. 32 от КРБ, както следва:

„(1) Личният живот на гражданите е неприкосновен. Всеки има право на защита срещу незаконна намеса в личния и семейния му живот и срещу посегателство върху неговата чест, достойнство и добро име.

(2) Никой не може да бъде следен, фотографиран, филмиран, записван или подлаган на други подобни действия без негово знание или въпреки неговото изрично несъгласие освен в предвидените от закона случаи.“

Правото на неприкосновеност на личността на детето са уредени като текстове в Закона за закрила на детето[7], както и забраната за разгласяване на идентифициращa информация за детето.

„**Чл. 11а.** (Нов - ДВ, бр. 14 от 2009 г.) (1) Сведения и данни за дете не се разгласяват без съгласието на неговите родители или законни представители освен в случаите по чл. 7, ал. 1.

(2) В случаите, когато спрямо дете е предприета мярка за закрила, не

[1] § 1, т. 1 от Допълнителните разпоредби на Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето

[2] http://www.asp.government.bg/documents/20181/20795/zakon_za_za6tita_ot_dom.nasilie.doc/7a74df15-0f67-48b8- 8bcb-bb01151c912d

[3] https://www.unicef.org/bulgaria/media/10246/file

[4] https://www.unicef.org/bulgaria/media/10246/file

[5] https://www.lex.bg/laws/ldoc/521957377

[6] Стойчев, С., Конституционно право. СИЕЛА. С., 2002

[7] https://www.lex.bg/laws/ldoc/2134925825

могат да бъдат разгласявани сведения и данни за детето без писмено становище на органа за закрила, предприел мярката.

(3) Когато детето е навършило 14 години, се взема и неговото съгласие за разгласяване на сведения и данни;

Чл. 16. (1) (Доп - ДВ, бр. 14 от 2009 г.) Всички сведения, получени в административни или съдебни производства, засягащи детето, не могат да бъдат разгласявани без съгласието на родителите или законните представители, а ако детето е навършило 10- годишна възраст - и без негово съгласие.

(2) Съдът може да разреши на органите по този закон ползване на сведенията по ал. 1 и без съгласието на лицата по ал. 1, ако това се налага от интересите на детето и за предприемане на мерки в негова защита.

(3) (Нова - ДВ, бр. 36 от 2003 г.) Социалните работници и длъжностните лица се задължават да спазват нормативните изисквания за защита на личните данни, станали им известни при или по повод осъществяване на мерките за закрила на детето, както и да зачитат честта и достойнството на личността."

ИЗЛОЖЕНИЕ

Повторното виктимизиране чрез публикациите на медиите задълбочава травматичните преживявания на децата. Преживяването на насилие води до сериозни негативни отражения върху здравето и цялостния живот на децата. Травмата е толкова дълбока, че част от последиците могат да се проявяват в зряла възраст.

На първо място, всяка една от трите форми на насилие може да доведе до алкохолизъм, употреба на наркотични вещества, депресия или до висок суициден риск. Установено е наличието на връзка между преживяното насилие в детска възраст и наличието на последващи здравословни проблеми в зряла възраст като ракови заболявания, хронични заболявания на белите дробове, скелетни фрактури и проблеми с черния дроб[8]. Също така, хората, станали жертви на насилие, живеят по-малко в сравнение с тези, които не са.

На второ място, децата, преживели различни видове насилие, са склонни да развиват психически разстройства. В едно канадско изследване се установява, че обсесивно- компулсивното разстройство се среща само сред жертви на сексуално насилие. Хранителните разстройства са свързани само с деца, преживели физическо насилие. Също така, посттравматичният стресов синдром и специфичните обучителни трудности се наблюдават при жертви на сексуално и физическо насилие, а биполярното разстройство се наблюдава при преживелите насилие от романтичен партньор. Всеки един от трите вида насилие, използвани в изследването, (сексуално, физическо, насилие, извършено от партньор) са асоциирани с употреба на наркотични вещества и наркозависимост, суицидни мисли и опит за самоубийство[9].

На трето място, децата и младежите, преживели сексуално насилие, изпитват сериозни предизвикателства в бъдещи интимни отношения, когато достигнат съответната възраст за това. Страхът и срамът се асоциират с интимността, както и доминантност и подчинение[10]. Негативните емоции предполагат сериозни предизвикателства пред преживелите насилие да

[8] https://www.ajpmonline.org/article/S0749-3797(98)00017-8/fulltext#secd7383629e2506
[9] https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4050024/
[10] https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/16649867

осъществяват нормални контакти и да изграждат здравословни връзки, както и да водят пълноценен живот в зряла възраст. Също така, фактори като пенетрация, използване на физическо насилие или ако извършителят е родител засилват възможността за бъдещи проблеми в интимността. Колкото по-тежко е насилието, толкова по-висок става рискът от стигматизация.

Медиите са изключително важен инструмент, който може да регулира, изменя, насочва и провокира общественото мнение в големи мащаби. При актовете на насилие над деца обществената опасност е много висока и поради това обществеият интерес е също толкова голям. Това са важни обществени теми, които винаги вълнуват, особено колкото по-малка и тясна е общностна, в която насилието се е случило. Поради обществената значимост интересите на детето могат да бъдат сериозно нарушени чрез превръщане на историята му в сензация и ангажиране на вниманието на цялата общност. Предразсъдъците и стигмата се появяват именно тогава и особено там, където виновният за насилието според общностна е жертвата.

Медийното отразяване също е акт на защита – опазва като информира общността, търси причините зад насилието и насочва вниманието на обществото. В същото време, трябва да се изтъкне, че запазването на самоличността на детето трябва да върви ръка за ръка с медийното отразяване, иначе защита се обезсмисля за тези, които най-много се нуждаят от нея. Редица изследвания показват, че стигматизацията е един от факторите, които оказват влияние върху последващите негативни емоционални и социални последствия върху жертвите и същевременно забавя възстановяването им. Срамът, който преживелият насилие изпитва, се оказва предпоставка за по-дълбоки травматични преживявания, както и депресия, отколкото фактори като колко тежко е било насилие, колко време е продължило и каква е връзката между жертвата и насилника. Публичността, която медиите дават на жертвите на насилие над деца, засилва риска от изпитването на срам и на стигматизация. Също така, самоконцепцията при децата зависи от взаимоотношенията им с другите и по-специално с техните връстници. Когато детето е предпоставено да е различно, то ще изпитва сериозни затруднения и при изразена виктимизация то може да стане обект на изолиране и/или отхвърляне от страна на своите връстници, което би засилило рискът психически разстройства[11].

Според едно друго изследване[12] публичността може да има благоприятни ефекти спрямо нагласите на обществото върху сексуалното насилие над деца. Медийното представяне на различни събитие определя и модифицира общественото мнение и нагласи. Медийното отразяване допринася като повдига значително обществената чувствителност върху подобни теми, насочва общественото внимание към тях и поради това възпитава нагласите в различните общности. Също така, публичността, която не позволява да се узнае самоличността на детето, създава предпоставки към разбиране на проблема и неговата превенция. Отразяването в медиите е способно да измени традиции, които са всъщност насилие над деца, и да помогне общността да ги загърби, като например омъжването на малолетни момичета от Югоизточна Азия за пълнолетни мъже.

Анализ на публикациите

За целите на анализа бяха прегледани 77 онлайн публикации в 19 медии, с начална дата 01.01.2018 г. и крайна дата 31.03.2021 г. Прегледаните медии са: БНТ, Би Ти Ви, Правен свят, 24 часа, Нова Телевизия, Дарик Нюз, ДУМА, Информационна

[11] https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5593753/#R46
[12] https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/2349301120190106

агенция "Фокус", ДОБРИЧ онлайн, vesti.bg, dnes.bg, mediapool.bg, DW. com, news.bg, offnews.bg, pronewsdobrich.bg, Novinite.bg, infoshumen.info и varna24.bg.

От съдържанието на медийните публикации информацията беше изведена в няколко критерии: дата, вид на насилието, пол на жертвата, възраст на жертвата, пол и възраст на извършителя, връзката на дееца с жертвата, заснето ли е престъплението, дали институциите са реагирали, има ли наложено наказание на дееца, кой е подал сигнала за наси лие до институциите, дали жертвата може да бъде разпозната на базата на информацията в медията и коментари по различните случаи.

От най-малко 77 публикации, които бяха използвани за изследване, може да се заключи, че става дума за поне 55 различни случаи на насилие над деца. Според годината, в която е отразено събитието от медията, актовете на насилие над деца са най-многобройни през 2020 г., а именно 26 случая. През 2018 г. са отразени най-малко актовете на насилие (5), но пък общият брой случаи за три месеца е най-висок от 2021 г. През периода януари-март на 2021 г. в медиите са отразени 12 акта на насилие, докато през 2020 г. средният брой за три месеца е около 8 случая.

Трябва да бъде подчертано, че в два от случаите е направен опит за продажба на дете, като двете жертви са били на възраст между 9 и 14 г. и са били от женски пол. Случаите на физическо насилие са 5, на психическо е 1, а броят на комбинация между двата е 3. Преобладаващата част от случаите на насилие, отразени в медиите касаят сексуално. Това са около 78% от случаите.
31 от разгледаните 55 случая общо касаят блудство като в 23 случая жертвата е момиче, в 5 момче, а в три не става ясно. При това престъпление жертвата най-често е малолетна – 26 случая. Един от случаите е съпроводен с отвличане и с принуждаване към употреба на наркотични вещества, при втори деецът е отправил заплахи за убийство към жертвите, а при трети насилникът е заплащал на малолетните.

От 26 случая на извършени блудствени действия върху малолетни са разграничени три основни групи – на възраст между 11 г. и 13 г., между 8 г. и 10 г. и между 5 г. и 7 г. Най-голям е броят на тези на възраст между 8 г. и 10 г. – 10 случая, на следващо място между 11 г. и 13 г., които са 9 случая, и между 5 г. и 7 г. случаите са 5.

От 31 разгледани казуса на блудство в 30 извършителят е мъж, а в един е жена. В 21 случая връзката между извършителя и жертвата не е посочена в публикацията или са непознати. Баща е извършил престъплението в 1 случай, докато доведен баща е извършител в 2 случая. Близък на семейството е извършил акта на насилие в 2 случая. Също така, в 4 случая насилникът има позиция на власт спрямо жертвата – кмет, учител, директор и пастор. По отношение на възрастта на извършителя се открояват следните белези: в 4 те са непълнолетни, в 2 са на възраст между 18 г. и 30 г, в 11 са на възраст между 30 г. и 50 г. и в 10 над 50 г.

Изнасилването обхваща 11 случая[13]. В един от случаите жертвата е приведена в безпомощно състояние, в 1 изнасилването е съпроводено с отвличане, побой, тежко унижение, като на жертвите са отрязани косите, и също 1 случай е бил съпроводен с побой. В един случай поне изнасилването е извършено най-малко 4 пъти и предхождано от блудство. В 2 случая изнасилването е групово, като извършителите са поне 4. Що се касае до населеното място, където са регистрираните случаи по 1 случай има във Валенсия, Добрич, Мездра, Пловдив,

[13] Според чл. 152, ал.1 от НК изнасилването съставлява съвкупление с лице от женски пол, което няма възможност за самоотбрана, не е дало съгласието си, принудено е към това със сила или заплашване или е приведено в безпомощно състояние. https://www.lex.bg/laws/ldoc/1589654529

Разград, София, Стара Загора и по 2 в Казанлък и в Германия (без да се уточнява населеното място). Във всички случаи жертвите са женски пол. В 6 случая те са малолетни, като най- младата жертва е на 5 г., а останалите са по 2 случая на 13 г., 1 на 11 г., 1 на 9 г. и 1 неизвестен. В останалите 5 жертвите са непълнолетни, като в 2 от случаите жертвите са на 15 г., в 1 на 14 г. и в 2 възрастта е неизвестна. В 3 случая деецът е бащата, в 1 дядото, а в 1 извършителите са присъствали на парти с жертвата. При изнасилванията, извършени от възходящ, поне в 1 случай детето е изведено извън семейството и настанено в специализирана услуга. В останалите 6 случая извършителите са непознати. Освен това, в 1 случай деецът е на 12 г., докато в 2 извършителите са непълнолетни. В 2 от случаите извършителят е на 18 г., в 1 случай на 22 г., и в 1 на 25 г.. В 3 случая извършителят е на възраст между 35 г. и 41 г., а в 2 над 50 г. От прегледаните 11 случая на изнасилване извършителите във всеки един са мъже.

Системно сексуално насилие и сексуалната експлоатация присъстват в три случая. В 1 детето е било жертва на проституция, а в 1 на момичета са предлагани пари срещу извършване на сексуални услуги. Случаите, които са прегледани пари, са по 1 от Ямбол, по 1 от Германия и по 1от Италия. В 2 от случаите жертвите са малолетни – на 10 г. и на 6 г., и са от мъжки пол. В третия случай става въпрос за 1 непълнолетна жертва – на 16 г., която е от женски пол. Насилниците са в 2 случая мъже и в 1 мъж и жена. Наблюдава се, че извършителите и в трите случая, са хора близки до жертвата – 1 свещеник, 1 приемен баща и в третия случай майката на жертвата и мъжа с когото живее. Възрастта на извършителите е посочена само в 1 случай – майката е на 48 г., а партньорът ѝ на 39 г. По отношение на случаите, в които извършителите са в ролята на родители, децата са изведени извън семействата, като в 1 случай жертвата е била осиновено дете, но осиновителката се е отказала от детето, защото имало утвърдена хомосексуалност.

Физическото насилие е вторият вид най-разпространено насилие от прегледаните медийни публикации в интернет. Обхваща минимум 7 случая, като в 4 е побой, в 3 физическа агресия, която в поне 2 случая е съпроводена с обиди. Също така, са отразени по 1 случай от Варна, София, Бургас, Септември, Исперих, Перник и 1 от Долна Митрополия. Жертвите в 4 случая са от женски пол, а в 1 са от женски и мъжки пол. В поне 5 случая те са на възраст под 6 г., като в 1 са между 3 г. и 6 г., в 1 на 2 г. и в 1 на 1 г. и 7 м. В 1 случай те са на 11 г. и 14 г., а в друг 1 случай на 14 г. Извършителите в 3 случая са от женски пол, докато в 3 са от мъжки и в поне 1 от мъжки и от женки. Насилникът е бащата на жертвата в поне 2 случая, в 3 служител в детската градина, в 1 майката и в 1 бабата и доведения баща на детето. Само в един от случаите е посочена възрастта на извършителите – 42 г. и 24 г.

От изведените данни за предприетите мерки от страна на властите може да се заключи, че в минимум 44 случая е образувано досъдебно производство, а в 2 е постановено да бъде извършена проверка. В поне 4 случая детето е изведено извън семейството и в минимум 4 е настанено в Кризисен център. Относно наложените наказания, в минимум 7 случая има данни за наличието на такова, докато в поне 2 случая е наложена и глоба.

По отношение на лицата, които са подали сигнал за насилието до компетентните органи, става ясно по отразените данни в медийните публикации, че в минимум 6 случая това са родителите. Органите са уведомени в 2 случая от детето, в 3 от майката, в 2 сигналът е анонимен, в 3 от бащата, в 2 от социален работник, в 1 от съседите, в 1 от бабата, в 1 от близки, в 1 от училището, в 1 от ДАЗД и в 1 от случаен минувач, който е видял актът на насилие. В 1 случай сигналът е подаден от хора, които са видели клип на насилието в

социалните мрежи.

В някои от случаите според данните за самоличността на пострадалото дете, отразени в медийните публикации, жертвата е можело да бъде разпозната на базата на наличието на идентифициращи белези. Използваните идентифициращи белези са както следва име, фамилия, училище, детска градина, имена на родителите, снимки на извършителите, когато те се намират в роднинска връзка с жертвата. От всички прегледани публикации, се установи, че в поне 15 случая съществуват идентифициращи данни за детето.

В поне 4 случая има данни насилието да е заснето, в 1 има порнографски материали и в 4 е разпространено видео в социалните мрежи. В 3 случая са посочени имената на извършителя, като той се намира съответно в роднинска връзка с детето – баща и доведен баща. Също така, в още 2 случая, в които извършителят е бащата или дядото, има негова снимка в публикацията. В още 1 случай, в който извършителят е бащата, неговите инициали са споменати. В тези случая идентифицирането на детето е изключително лесно, особено от членовете на неговата общност. В 1 случай е посочено училището на детето, а по-късно в репортажа се появява и неговата баба. В 1 случай на насилие над детето, извършено от учител, извършителят дава интервю пред медията. В по-голяма част от случаите липсваше информация за детето, като в два случая дори неговият пол не е оповестен. В още 4 случая за възраст на пострадалите е посочено само че са малолетни, а в поне 2 че са непълнолетни. В повечето публикации липсва всякаква идентифицираща информация за детето, както и за връзката му с извършителя. Само в 1 от прегледаните минимум 77 публикации се споменава името на детето. В 4 случая има излъчен репортаж с родителите, в 1 с бабата, като в нито един от тези 5 случая извършителят не се намира в роднинска връзка с детето.

ИЗВОДИ

В прегледаните публикации в по-голямата част от случаите става въпрос за сексуално насилие. Блудството се среща почти в половината от интернет публикациите (56%). В повечето случаи на насилие над деца извършителят на насилието е от мъжки пол. Въпреки това, отразен е случай, в който жена извършва сексуално насилие над момиче. Сред отразените публикации момичетата на възраст между 8 г. и 13 г. най-често са ставали жертви на насилие. Също така, в отразените случаи психическото насилие винаги съпътства сексуалното или физическото. По отношение на разкриването на лични данни на детето в част от случаите връзката между извършителя на насилието и детето не беше отразена в медийната публикация. Същевременно, в почти всички случаи на насилие името на детето не присъства, но въпреки това в почти една четвърт от случаите самоличността му може да бъде установена. В четири случая насилието е заснето и разпространено в социалните мрежи.

ЛИТЕРАТУРА

- Afifi, T. O., MacMillan, H. L., Boyle, M., Taillieu, T., Cheung, K., & Sareen, J. (2014). Child abuse and mental disorders in Canada. CMAJ : Canadian Medical Association journal = journal de l'Association medicale canadienne, 186(9), E324–E332.
- https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4050024/
- Feiring C., Simon V., and Cleland Ch., Childhood Sexual Abuse, Stigmatization, Internalizing Symptoms, and the Development of Sexual Difficulties and Dating Aggres-

sion. J Consult Clin Psychol. 2009 February ; 77(1): 127–137
- https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5593753/#R46
- Felitti VJ, Anda RF, Nordenberg D, Williamson DF, Spitz AM, Edwards V, Koss MP, Marks JS. Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults. The Adverse Childhood Experiences (ACE) Study. Am J Prev Med. 1998 May;14(4):245- 58
- https://www.ajpmonline.org/article/S0749-3797(98)00017-8/fulltext#sec-d7383629e2506
- Meston CM, Rellini AH, Heiman JR. Women's history of sexual abuse, their sexuality, and sexual self- schemas. J Consult Clin Psychol. 2006 Apr;74(2):229-36
- https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/16649867/
- Nair P. Child sexual abuse and media: coverage, representation and advocacy. Institutionalised Children Explorations and Beyond Volume 6, Number 1. March 2019. pp. 38-45 https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/2349301120190106
- Закон за защита от домашно насилие
- Изследване на насилието над деца в България. Резюме. УНИЦЕФ България https://www.unicef.org/bulgaria/media/10246/file
- Конституция на Република България Наказателен кодекс
- Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето

СЕКСУАЛНО НАСИЛИЕ И СПОРТ

Ина Владова, Милена Кулева

Национална спортна академия „Васил Левски“
ул. Акад. Стефан Младенов 21
гр. София, ж.к. Студентски град, 1700
телефон: 02/4014 (274)
e-mail: vladova_ina@abv.bg

SEXUAL ABUSE AND SPORT

Ina Vladova, Milena Kuleva
Assoc. Prof. Ina Vladova, Ph.D.
Chief assistant Milena Kuleva, Ph.D.

Резюме: Темата за сексуалното насилие в спорта и особено сред деца и младежки спортисти е актуална, особено след избухването на огромния скандал свързан със женската спортна гимнастика в САЩ през 2016 година. Темата не е чужда и за българските спортни среди. За целите на настоящия доклад, през април 2021г. беше проведено анонимно проучване със 187 студенти от НСА „Васил Левски“ за да се установи дали е извършвано подобен вид насилие в български спортни клубове и отбори. С цел гарантиране на анонимността, в анкетната карта не се изискваше лична информация, освен пол на попълващия анкетната карта. Установи се, че 10,7% се самоопределят, като жертва на насилие, и 2,1% от изследваните лица се самоопределят като „жертва“ на сексуално насилие от страна на своя треньор. След проведена дискусия със студенти (n=50) се установи, че има различия в разбирането за сексуално насилие. Извод от изследването е, че младите хора в България имат нужда от провеждане на обучения, свързани със сексуалното насилие, за да се предпазят, и да знаят как да реагират при среща със сексуален насилник.

Ключови думи: сексуален тормоз, насилие, треньори, съотборници, жертва

Abstract: The topic of sexual violence in sports, especially amongst children and young athletes, and after the occurrence of the huge scandal related to women's gymnastics in the US in 2016, is very relevant in today's society. This concept of sexual violence is not unknown to the Bulgarian sports society either. The topic is not alien to the Bulgarian sports circles either. For the purposes of this study, in April 2021, an anonymous survey was conducted with 187 students from NSA "Vassil Levski" to determine whether this type of violence was committed in Bulgarian sports clubs and teams. In order to ensure anonymity, no personal information was required in the questionnaire, except for the gender of the person filling in the questionnaire. It was found that 10.7% identified themselves as victims of violence, and 2.1% of respondents identified themselves as victims of sexual violence by their coach. After a discussion with students (n = 50) it was found that there are differences in the understanding of sexual violence. The study concludes that young people in Bulgaria need to go through training about sexual violence in order to protect themselves and know how to react when they have an encounter with a sexual abuser.

Key words: sexual harassment, violence, coaches, teammates, victim

ВЪВЕДЕНИЕ

Насилието е феномен, който касае всички, и особено тези, които са заети в образователната сфера, включително в спортно-състезателната. Това е социално явление и акт, която често се отъждествява с агресията и тормоза. В последните години насилието сред децата и младите хора във всичките му форми и измерения придоби популярност в научните изследвания, но и в изследвания на правителствени и неправителствени организации. През Април, 2021 г. излезе и доклада на УНИЦЕФ-България за резултатите от проведеното проучване за насилието над деца в България [1], които са по-скоро обезпокоителни.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Теоретична рамка

В научната литература насилието се разглежда като физическо, психическо, емоционално, сексуално. Според мястото, на което се реализират различните му форми се класифицира като домашно насилие, насилие на работното място или в общността.

Предмет на настоящото изследване е сексуалното насилие в спортната общност или сред млади хора, които активно са се занимавали със спорт или продължават да спортуват.

Сексуалното насилие, според дефиниция на Световната здравна организация (СЗО) е всеки сексуален акт или опит за такъв чрез принуда, включително сексуални действия или нежелани коментари със сексуален подтекст от лице, без значение в каква връзка е с жертвата [2]. Според УНИЦЕФ за сексуално насилие се смята и когато дете (под 14 години) се въвлича в сексуални действия, които то не разбира и поради младата си възраст и незрялост не е компетентно и способно да откаже [3].

В световен мащаб сексуалното насилие се разглежда доста широко. За такова се счита, когато човек е принуден да извършва всякакъв род сексуални действия, които са против неговото желание и воля. Например това е всеки сексуален акт между възрастен и непълнолетен (но и между непълнолетни лица), когато единият от тях утвърждава своята власт над другия, т.е. той го принуждава. Самата принуда и/или убеждаването на дете да се включи в сексуален акт също е насилие. Вербалната злоупотреба на сексуална тема и когато се нарушава сексуалността на даден човек също могат да бъдат квалифицирани като сексуално насилие, вкл. безконтактните действия като ексхибиционизъм, воайорство, порнография, разговори по сексуален начин лично, по телефона, чрез имейли и/или в социалните мрежи с деца и младежи.

Важно е да се направи уточнението, че когато става въпрос за този вид насилие не е задължително то да се свързва непременно с някакъв вид агресивна проява на сексуалност, тъй като сексуалността се характеризира с това, че тя няма стандарти за това какво е нормално или пък не. Белегът, който характеризира сексуалното насилие е наличието на физическо и/или емоционално страдание на едната страна в тези действия, вкл. проявлението на някакви чувства, които едната страна не желае да изпитва [2]. При тези действия има две страни – насилник/агресор и жертва. Насилникът принуждава чрез заплаха, сила, сплашване, манипулация или друга форма на принуда. В този случай жертвата е принудена да извършва и/или да търпи някакви действия със сексуален характер и при молба от нейна страна да се прекратят, насилникът не се съобразява с това.

Причините за изследването на сексуалното насилие са най-вече свързани

с факта, че то води след себе си до различни по вид и тежест последствия. Поради тази причина е редно да се вземат мерки за превенция, интервенция и терапия при констатиране на такова. Най-често жертвите на сексуално насилие изпитват чувство на неудобство, срам, затварят се в себе си, разочароват се от хората, прекратяват обичайната си дейност и работа. При по-тежките случаи се наблюдават физически, психо-емоционални, здравословни, сексуални и репродуктивни проблеми. Жертвите могат да се депресират, самообвиняват, изпитват повишена тревожност и посттравматичен стрес, вкл. се правят опити за самоубийство. Много често се наблюдава и феноменът, че в повечето случаи жертвата на сексуално насилие познава своя насилник, той е от близкото ѝ обкръжение.

Случаи на сексуално насилие сред спортисти

Сексуалното насилие сред спортистите до скоро беше тема табу. В спортните среди тя не се обсъжда, включително не се дискутира и публично. През септември 2016 г., обаче, в Съединените Американски Щати се разрази най-големият скандал в спортната история за сексуално насилие. Под претекст, че предоставя медицински услуги, дългогодишният лекар на националният отбор на САЩ по спортна гимнастика Лари Насар (Larry Nassar), упражнява подобен вид насилие върху младите гимнастички. Повече от 265 жени, вкл. бивши национални състезателки, обвиниха Насар в сексуално посегателство и детска порнография. В историята на спорта Лари Насар ще бъде запомнен като сериен сексуален насилник, като неговите жертви, в момента на насилието са малолетни момичета, дори и 8-9 – годишни деца. В скандала е замесен и главният треньор на олимпийският отбор на САЩ през 2012 година – Джон Гедерт (John Geddert), който упражнява физическо, емоционално и сексуално насилие над своите състезателки. Той прилага сила, измама и принуда над младите момичета, мотивира ги със страх и сплашване, което често е граничело със злоупотреба [4, 5]. Освен „тандема“ Насар-Гедерт, и други треньори са обвинени в сексуално насилие над спортисти, предимно непълнолетни момичета. За съжаление през 2005 г. в САЩ е осъден и български треньор по спортна гимнастика за сексуално насилие и посегателство над 13-годишно момиче, състезателка в неговия клуб.

В САЩ повече от 368 жени твърдят, че са били жертва на сексуално насилие от треньори и персонал в спортните клубове. Обвинени са 115 души с различни нива на професионално развитие в спорта – от начинаещи треньори, до такива, които подготвят национални състезатели. Най-малката разкрита жертва на тези посегателства е 6-годишна. Треньорите използват олимпийската мечта на децата, а жертвите се притесняват, срамуват и мълчат [6].

На територията на Европа също са регистрирани случаи на сексуално насилие над спортуващи деца. Brackenridge и колеги (2005) анализират 132 случая на сексуално насилие над деца в Британската футболна асоциация. Те установяват, че 92% от извършителите са от мъжки пол, като възрастта варира от ранна юношеска до 60 годишна възраст. По-голямата част са треньори/учители на жертвите (35%), 14% от извършителите са част от администрацията, 21% са съдии и 7% са съотборници на докладвалите сексуално насилие спортисти [7]. Националният олимпийски комитет на Нидерландия и Нидерландската спортна конфедерация имат открита телефонна линия, на която могат да бъдат докладвани случаи на сексуално насилие и тормоз, като това става факт след нашумял случай сред деца-спортисти през 1996 г. Vertommen и кол. (2015) проучват 323 съобщени и регистрирани инцидента на тази телефонна линия в периода 2001-2010 г., свързани със сексуалния тормоз и насилие и установяват, че мнозинството от насилниците са треньори-мъже

(77%), а 13% съобщават за извършен тормоз/насилие от друг спортист или група от спортисти [8]. Според Vertommen и кол. (2016), сексуалното насилие е по-малко разпространено от психическото и физическото насилие над спортуващите деца, на които обаче се обръща по-малко внимание в някои страни от Европа [9], а според Mountjoy и кол. (2016) сексуалното насилие е силно разпространено в спортните среди. Те обаче го разграничават на сексуален тормоз и сексуално насилие [10]. Според нас също е важно да бъде правено такова разграничение. Необходимостта от това се потвърждава и от две международни проучвания сред жени-спортисти, проведени в Турция (n=356) и Кения (n=339) [11, 12]. Gündüz и кол. (2007) установяват, че ¼ от изследваните жени се самоопределят като жертва на сексуален тормоз от страна на своите треньори, 33% от страна на съотборници, а други са се чувствали жертви от зрителите по трибуните [11]. До подобни резултати са стигнали и Rintaugu и кол. (2014). Според тях най-много жените са жертва на сексуален тормоз от зрителите (според 32% от изследваните жени), следвани от съотборниците (23%) и в 8% от регистрираните случаи се споменава треньор или човек от треньорския щаб [12].

Изследване на сексуалното насилие сред спортисти в България

Провокирани от публично оповестените случаи на сексуално насилие сред спортисти в САЩ през изминалите години и от представените резултати на УНИЦЕФ-България за разпространението на сексуалното насилие сред децата в страната ни, проведено в периода 2019-2020 година, си поставихме за цел да проучим какво е нивото му на разпространение на подобен вид насилие сред младежи-спортисти, тъй като те не са целева група в изследването от УНИЦЕФ. Друга причина за проявения изследователски интерес е и поради спецификите на спортно-състезателната дейност и хипотетично по-високият риск от прояви на такъв вид насилие. Често се налага спортисти и треньори да прекарват дълго време заедно, понякога далеч от дома и родителския надзор – по време на състезания и турнири, на тренировъчни и възстановителни лагери. Наличието на физически контакт между треньор и състезател, особено при някои спортове е неизбежен, особено в по-малките възрастови групи.

Методология

За да се установи обхватa на видовете насилие сред спортисти проведохме анонимно емпирично проучване, беседа и дискусия на тема „Сексуално насилие – какво е това?“ За целите на изследването разработихме анонимна анкетна карта в Google Forms, която беше разпространена за попълване онлайн през месец април 2021 г. в платформата за дистанционно обучение на Национална спортна академия „Васил Левски“ (http://www.virtual.nsa.bg/). В изследването взеха участие 187 студенти, от I до IV курс, които се обучават в ОКС „Бакалавър“ в НСА „Васил Левски“ във факултетите Спорт и Педагогика. От тях 54% са жени (n=101) и 46% са мъже (n=86).

С цел гарантирането на анонимността на изследваните лица, поради деликатността на проблематиката, в анкетната карта като лична информация се посочваше единствено пола на изследваните студенти-спортисти и на техните треньори. Курса на обучение, специалността и вида спорт, не бяха посочвани в анкетната карта, тъй като идеята в това проучване е да се очертае рамката и мащаба на сексуалното насилие сред българските спортисти. Поставените въпроси не бяха конкретни и уточняващи, като например какъв е вида на сексуалното насилие и дали може да се третира като сексуален тормоз, каква е била тежестта, какви са били последствията и др., а бяха по-общо формулирани.

Анализ на резултатите

В резултат от проведеното емпирично проучване се установи, че:

- Като „жертва“ на насилие (всички форми на насилие – обобщено) се самоопределят 10,7% от изследваните студенти (n=20) – 10 жени и 10 мъже. Останалите не се самоопределят като жертва на насилие.

- 97,9% от изследваните лица не се самоопределят като „жертва“ на сексуално насилие от страна на своя треньор. Двама души от тях заявяват, че понякога са се чувствали „жертви“, а други двама от изследваните спортисти заявяват, че това им се е случвало често. Разпределението им по пол е по равно – две жени и двама мъже. По отношение на пола на треньора се оказа, че в един от случаите на сексуално насилие, насилникът е жена, която често е прибягвала до тази порочна практика. С жени треньори са работили 41 състезатели. Останалите 3 жертви на сексуално насилие са работили с мъже треньори. Изследването показва, че с мъже-треньори са работили най-много от спортистите – 113. При смесен треньорски състав не са съобщени случаи на сексуално насилие. Резултатите от изследването показват, че освен жертва на сексуално насилие, спортистите са били и „малтретирани“ физически и психически от своите треньори.

Въпреки по-малкият обем на извадката, би могло да се твърди, че тези цифри не са чак толкова обезпокоителни, както са представените данни от изследването на УНИЦЕФ- България, че всяко пето момиче и всяко десето момче в България е жертва на сексуално насилие [3].

- В изследването се регистрираха и 3 жертви (двама мъже и една жена) на сексуално насилие от страна на съотборник, като двама от тях споделят, че тези прояви са се случвали често.

Получените резултати още веднъж потвърждават, че много често сексуалното насилие се извършва сред познати, в общността.

След проведеното емпирично проучване беше проведена онлайн беседа и дискусия със студентите от втори курс на тема „Сексуално насилие – какво е това?“, като бяха дискутирани следните въпроси:

- Сексуалнонасилиелиеподхвърлянетонасексисткишеги;подсвирквaнето и подвикването със сексистки привкус; забележка със сексуален привкус (вкл. и коментар за облеклото, тялото, излъчването); натрапчив поглед; нарушено лично пространство – твърде близо се приближава някой; физически контакт и докосване, вкл. и по време на тренировка от страна на треньор или съотборник; масажиране, инициирано от треньор или съотборник; настояване за оставане насаме, напр. в съблекалнята; получаване на обаждания, мейли, съобщения, снимки, клипове със сексуален контекст; получаване на обаждания, мейли, съобщения, снимки, клипове, на които ви представят в компрометираща или сексуална поза; принудително целуване; принудително събличане и/или заемане на сексуална поза; извършване на сексуални действия с и без камера; сексуално докосване без ваше желание; опит за сексуален контакт без ваше желание.

Всички тези твърдения/въпроси могат да бъдат определени, като различни видове на проявление на сексуалното насилие. Впечатление направиха повечето от отговорите и коментарите на студентите по отношение на сексистките шеги, забележките и подсвирквaнето. Според участващите в дискусията студенти, изброените по-горе примери не биха могли да бъдат дефинирани като сексуално насилие, а дори много често не може да бъде категоризирани и като сексуален тормоз. И тук е мястото да се обърне внимание на културния контекст и трактовката. Според някои от младите жени е въпрос на чест и дори комплимент, ако някой мъж използва сексистки шеги в

комуникацията с тях. От всички обучаеми, участвали в обсъждането (n=50), единствено двама студенти – един от мъжки и един от женски пол изразиха мнение, че подобен вид шеги категорично са сексуално насилие. Впечатление направи познанията им по темата и при въпрос от страна на водещият, какво ги е провокирало да се интересуват от тази тема, те споменаха, че са участвали в проекти, които са третирали тази проблематика (независимо един от друг).

В заключение е важно да се уточни, че да – българският манталитет, и разбиране като цяло, не третират споменатите действия, като сексуално насилие, но когато това причинява неудобство, дискомфорт и срам, то вече трябва да се замислим дали това не е сексуално насилие или пък сексуален тормоз, дали нежеланото сексуално внимание не трябва да се категоризира като насилие. Според Brackenridge (2001), сексуалното насилие в спорта е социологическо и културно, но и междуличностно и психологично явление [13].

Според болшинството от студентите-спортисти сексуалното насилие се свързва основно с нежелан сексуален контакт или извършването на сексуални действия против желанието на човек. Поради тази причина те считаха, че мерките, които трябва да бъдат предприети при констатиране на такъв вид насилие трябва да бъдат основно правни и медицински. Отново участвалите по проекти студенти допълниха, че мерките трябва да бъдат и психологически, защото често много от жертвите на сексуално насилие изпитват непреодолим срам, вина, посттравматичен стрес, депресия, вкл. изолация, злоупотреба с алкохол и наркотици, самонараняване и опити за самоубийство.

ИЗВОДИ

В резултат от проведеното проучване можем да заключим, че младите хора в България имат нужда от провеждане на обучения, свързани със сексуалното насилие. Това е необходимо, за да могат да се предпазват от такова насилие, да знаят как да реагират при среща със сексуален насилник. Също така е важно те самите да могат да разпознават „жертви“ на сексуално насилие и да бъдат компетентни при оказване на помощ, да бъдат в състояние да оказват съдействие. Важно е да се осигури добра закрила на младите хора, по-добра закрила на спортистите.

ЛИТЕРАТУРА

- [1]. УНИЦЕФ-България (2021). Изследване на насилието над деца в България. Резюме.
- Достъпен на https://www.unicef.org/bulgaria/media/10246/file
- [2]. Фенерова, И. (2021). Какво е сексуално насилие и какви са последствията от него. Достъпно на https://psychology.framar.bg/какво-е-сексуално-насилие-и-какви-са- последствията-от-него
- [3]. УНИЦЕФ – България. (2018).Насилие над деца. Достъпно на https://www.unicef.org/bulgaria/sites/unicef.org.bulgaria/files/2018- 11/Violence%20against%20children-bg.pdf
- [4]. BBC News (2018). Larry Nassar case: USA Gymnastics doctor 'abused 265 girls' Published 31 January 2018. URL: https://www.bbc.com/news/world-us-canada-42894833 (Accessed on 12.04.2021)
- [5]. Murphy, D., Barr, J. (2021). Ex-USA Olympic gymnastics coach John Geddert faces 24 felony charges, including human trafficking, sexual assault. URL: https://www.espn.com/olympics/gymnastics/story/_/id/30962773/

former-usa-olympics-gymnastics- coach-john-geddert-charged (Accessed on 17.04.2021)

- [6]. Evans, T., Alesia, M., Kwiatkowski, M. (2016). A 20-year toll: 368 gymnasts allege sexual exploitation. The Indianapolis Star. URL: https://eu.indystar.com/story/news/2016/12/15/20-year- toll-368-gymnasts-allege-sexual-exploitation/95198724/ (Accessed on 17.04.2021)
- [7]. Brackenridge, C., Bringer, J. D., & Bishopp, D. (2005). Managing cases of abuse in sport. Child Abuse Review, 14(4), 259–274. http://dx.doi.org/10.1002/car.900
- [8]. Vertommen, T., Schipper-van Veldhoven, N., Hartill, M. J., & Van Den Eede, F. (2015). Sexual harassment and abuse in sport: The NOC*NSF helpline. International Review for the Sociology of Sport, 50(7), 822–839. http://dx.doi.org/10.1177/1012690213498079
- [9]. Vertommen, T., Schipper-van Veldhoven, N., Wouters, K., Kampen, J. K., Brackenridge, C. H., Rhind, D. J. A. & Van Den Eede, F. (2016). Interpersonal violence against children in sport in the Netherlands and Belgium. Child Abuse & Neglect: The International Journal, 51, 223–236. http://dx.doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.10.006
- [10]. Mountjoy, M., Brackenridge, C., Arrington, M., Blauwet, C., Carska-Sheppard, A., Fasting, K. & Budgett, R. (2016). The IOC consensus statement: Harassment and abuse (non-accidental violence) in sport. British Journal of Sports Medicine, http://dx.doi.org/10.1136/bjsports-2016-096121
- [11]. Gündüz, N., Sunay, H., & Koz, M. (2007). Incidents of sexual harassment in Turkey on elite sportswomen. The Sport Journal, 10, 1–10. Retrieved from. http://thesportjournal.org/article/incidents-of-sexual-harassment-in-turkey-on-elite-sportswomen/ [12]. Rintaugu, E. G., Kamau, J., Amusa, L. O., & Toriola, A. (2014). The forbidden acts: Prevalence of sexual harassment among university female athletes. African Journal for Physical, Health Education, Recreation and Dance, 20(3), 974–990.
- [13]. Brackenridge, C. (2001). Spoilsports: Understanding and preventing sexual exploitation in sport. Book, London: Routledge.

ЗА ДЕЦАТА БЕЖАНЦИ!

От автора:
Казвам се Нина Кирилова и уча в ПГТ "Михалаки Георгиев", гр. Видин. Родом съм от град Брегово. Вярвам, че журналистите са тези, които разказват истории за хора с различни съдби, които могат както да натъжат, така и да вдъхновят. Причината да стана автор в sCOOL Media е, защото обичам историите на хората и мисля, че има такива, които си заслужава да бъдат разказни.

Какви са рисковете за сексуално насилие над деца-бежанци в страната и Чужбина?

По данни на Агенцията за закрила на детето 80% от докладваните случаи на насилие в България се случват в дома на децата, а според проучване на БАН всеки 5-ти ученик у нас е жертва на тормоз.

Проблема с насилието над българските деца е изключително сериозен. Това ме навежда и на въпроса: „Колко ли е голям риска за децата бежанци, които са непридружавани от родител или по-възрастен роднина?"

За децата бежанци, които са напуснали страната си не придружавани от възрастен, който да се грижи за тях опасността от сексуално насилие е още по-голяма. Повечето от тези деца понякога дори след време не помнят истинските си роднини, млади и неопитни са за света около тях, въпреки ужасните неща, на които са станали свидетели по родните си места.

По данни на Евростат, на ДАБ и на неправителствени организации, делът на непридружените ненавършили пълнолетие деца бежанци се е увеличил спрямо общия брой. Причините, които самите деца, посочват при интервютата са почти идентични: военни конфликти и гражданска война; преследване на родителите им; желание за присъединяване към части от семействата им, които най-често според тях се намират на територията на Германия. Задълженията на държавите по Конвенцията важат по отношение на всяко дете на територията им и не се ограничават само до децата, които са граждани на държавата. В голяма част от случаите непридружените малолетни и непълнолетни деца биват залавяни заедно с други чужденци, незаконно преминали границата на Република България, от служители на Главна дирекция „Гранична полиция" (ГДГП), както ги наричат заловени на „зелена граница". Настаняват ги най-често в разпределителен център Елхово, където децата, заедно с другите чужденци, преминават през процедури по установяване на самоличността и се прехвърлят в центровете на ДАБ. Съгласно разпоредбата на чл. 40 от Конвенцията на ООН за правата на детето: „Държавите - страни по Конвенцията, признават правото на всяко дете, което е заподозряно, обвинено или признато за виновно в нарушаване на наказателния закон, да бъде третирано по начин, съвместим с чувството за достойнство и собствена стойност на детето, който укрепва зачитането от детето на основните права и свободи на човека и който взема предвид възрастта на детето, необходимостта да се подпомага реинтеграцията на детето и поемането от него на конструктивна роля в обществото". Съгласно чл. 29, (10) от ЗУБ: „По време на производството непридружените малолетни или непълнолетни чужденци се настаняват до навършване на пълнолетие във: 1. семейство на роднини или при близки, приемно

семейство, социална услуга - резидентен тип, или в специализирана институция при условията и по реда на Закона за закрила на детето; 2. други места за настаняване със специални условия за малолетни и непълнолетни лица. (11) При определяне на мястото на настаняване на непридружен малолетен или непълнолетен се взема предвид мнението му. Доколкото е възможно, братята и сестрите се настаняват заедно, като се взема предвид най-добрият интерес за детето.

В отворено писмо на Сдружение „Съвет на жените бежанки в България“ те призовават за спешни действия за изграждане на защитено пространство за настаняване на непридружени малолетни и непълнолетни деца, бежанци, търсещи или получили закрила.

В писмото се посочва, че по данни на социални работници към Съвета, работещи на територията на Приемателен център кв. Военна рампа, до този момент децата, настанени в центъра, на възраст между 10 и 18 години, най-често деца от Афганистан, в общия случай се настаняват в общи спални помещения, заедно с възрастни мъже. Тревогата на Съвета на жените бежанки е продиктувана от „особената уязвимост на малолетните и непълнолетни лица от Афганистан, поради някои културални традиционни практики, които поставят децата в ситуация на риск от физическа, психическа и сексуална злоупотреба от страна на пълнолетни лица в общността.“

„Ясно са очертани рисковете, пред които са изправени децата в юношеска възраст, каквито са непридружените, тяхната податливост и склонност към подражание на по-възрастните, с които живеят и споделят едно пространство. Това увеличава възможността от въвличането им в трафикантски канали, склоняване към употреба на алкохолни и наркотични вещества, както и злоупотреба и насилие“ – се посочва още в писмото. „Тези данни, в контекста на зачестилите случаи на конфликти, съпровождани от насилие, сбивания, както и увеличеното напрежение между търсещите закрила, поставя живота и здравето на децата в опасност.“

52% от бежанците по света са деца. В България 33% от децата, потърсили закрила през 2018 г., са получили бежански статут. Над 25.4 милиона са бежанци в целия свят, показват данни от доклад Global Trends на Агенцията на ООН. В България през 2018 година 731 души са получили статут, според официалната статистика на Държавната агенция за бежанците към Министерски съвет. По данни на Евростат, България е приела 0,5% от молбите за закрила в ЕС през 2018, което прави 2536 молби, докато в ЕС са подадени 503 900 заявления. Това означава, че България е приела 28% от всички молби за закрила през годината.

Боряна Райнова е социален работник в бежанските центрове в България, основно с непридружени непълнолетни лица, търсещи международна закрила от 2017 година. Професионалният ѝ опит минава през компании и организации като „International SOS“, „Лекари на света“, фондация „Лумос“. В момента е част от екипа на Международна организация по миграция в Сигурната зона за непридружени деца, търсещи международна закрила, кв. Военна Рампа, гр. София. Бакалавър е по етнология, магистър по международни отношения и дипломация, а момента е редовен докторант по социология в УНСС.

Занимава се с етнически конфликти от 2006 година, когато за първи

път попада в Косово и се сблъсква с пост-конфликтна ситуация. Една от най-големите последици на войната са бежанците. След като три поредни години е била на терен в Косово, за да изследва сърбо-албанския политически конфликт от етнологична и антропологична гледна точка, решава да задълбоча познанията си относно възникването и разрешаването на международни конфликти като запише магистратура по международни отношения и дипломация в Прага. След като я завършва, бежанската криза е в разгара си. През 2016 година, хиляди лица, бягащи от конфликтите в Близкия Изток се насочвали към Европа. Сред тях, мнозина деца, които са тръгнали да търсятспасение и сигурност, изгубили родители си в страната си на произход, по пътя към Европа или изпратени от семействата си с надеждата за по-добро бъдеще и евентуалното изтегляне на близките си на по-късен етап. Тъй като непридружените деца, търсещи международна закрила, се една от най-уязвимите групи, поради липсатана родителска грижа и подкрепа, съществуват редица проекти, насочени към тях, с цел идентифициране, подпомагане и превенция на рискове, пред които са изправени. Решението ѝ да се занимава с бежанци е било взето изключително целенасочено. Още с при първия проект в регистрационно-приемателния център в гр. Харманли, се сблъсква с децата-бежанци без родители. „Трябва да отбележа, че независимо от усилията както на правителствени, така и на неправителствени организации и институции, рисковете за децата бежанци не са спрели да се увеличават. Липсата на устойчиво управление на миграционните процеси не само на национално, но и на европейско равнище, задълбочава проблемите както в страните – крайни дестинации, така и в транзитните държави, каквато е България."

Разкажете ми някакъв случай от работата Ви с децата, който по някакъв начин Ви е направил впечатление?

За служителите на терен, които работят и живеят рамо до рамо с бежанците, тези съдби не са статистика. Всеки един случай е индивидуален, всяка отделна съдба носи своята красота и болка и няма как да останеш равнодушен към нея. Силно впечатление правят децата, които имат изградени образователни навици и които имат силна воля и желание да продължат да се развиват в това отношение. За съжаление, те не са мнозинство. Острия, задълбочен, любознателен и благороден поглед се отличава от масата. Често пъти, тези деца са изложени на огромна несправедливост и липса на подкрепа от страна на институциите. Голяма част от тях изчезват, като стават жертва на различни видове насилие, попадайки в ръцете на каналджиите и трафикантите. Дори тези, които разполагат с пари, подпомагани най-често от близки и роднини в Европа или страната им на произход, се сблъскват или най-малкото стават свидетели на експлоатация и издевателства, което също се отразя на психиката им.

Смятате ли, че нещата, които са преживели някои от децата ги прави по някакъв начин по-различни от връстниците им? По какъв начин?

Със сигурност нещата, които са преживели децата-бежанци са различни от тези на връстниците им в западноевропейските страни или тези, в които не се водят войни. Парадоксално е, защото от една страна където и да са по света и през каквито и препятствия да минават, това са деца. Средата и обстоятелствата, в които са израснали и премеждията, през които минават, не могат да се отъждествят с тези на децата в страните от Западния

свят. От една страна това ги калява и ги прави приспособими към различни обстоятелства и условия, от друга нанася жестоки травми върху физиката и най-вече психиката им. Много от децата са с тежък пост-травматичен синдром, поради преживени събитията в страната си на произход, загуба на близки, институционално насилие от страна на държавите през, които минават, дълги и тежки процедури по международна закрила, лоши условия на живот, неясно и несигурно бъдеще.

Трудно ли е било в практиката Ви да достигнете до някое дете-бежанец, което не е имало желание да говори за случилото му се?

Повечето бежанци, включително децата – бежанци не се доверяват лесно и трудно можеш да достигнеш до тях. Това е най-голямото предизвикателство всъщност, да спечелиш доверието на някого, който е бил лъган и с когото е било злоупотребявало многократно. От друго страна, връщането на детето към тежки спомени, води до ретравматизация. Това е много деликатен процес и тук специалистите е необходимо да се пипа с кадифени ръкавици. Нужно е да се спазва конфиденциалност и получената информация да се използва с цел подпомагане или насочване на детето към определени специализирани услуги. Човек се доверява на този, от когото получава отношение и има реален резултат. А за това се изисква дълбоко и професионално разбиране за проблемите, културните и религиозни особености на децата-бежанци. Непредприемането на съответните мерки води до загуба на доверие от страна на детето.

По Ваши наблюдения как реагират повечето деца в първите си посещения при Вас?

Зависи от целта им и това в какво състояние са – по принцип в самото начало е трудно да спечелиш доверието на някого, за това се изисква време и усилия, разбиране и отношение към болката и проблема на отсрещната страна. Децата наблюдават, изучават, усещат. Инстинктът за оцеляване е изключително развит. Те са много чувствителни и бързо се ориентират от къде идва опасността.

Фактът, че сме транзитна държава ограничава задълбочената социална работа, тъй като децата не се задържат на територията на страната и продължават пътя си към Западна Европа, в по-голямата част от случаите чрез каналджийство. Все още броя на случаите по събиране на семейство по Дъблинкия регламент, с други думи казано, по легален начин, е в пъти по-нисък. Децата често имат повече доверие на каналджиите, голяма част, от които са от техния произход, отколкото на съответните служби и специалисти. Семействата на децата-бежанци също играят съществена роля. Тъй като децата идват от колективни и патриархални семейства, думата на бащата или друг член на семейството е много по-силна пред тази на някой чужденец, който не познаваш и не разбираш.

При работата си с децата, установихте ли нещо по-различно в начина им на мислене, виждането им за света и психиката им от това на едно дете на тяхната възраст, което не е преживяло нещата, които те са преживели?

Безспорно виждането за света и психиката на децата-бежанци се различава от тези на връстниците им. Военните действия, загубата на дом,

близки, приятели, училище, родителска любов и грижа, липсата на финанси и материални средства се отразяват във всяко едно отношение – както психически, така и физически. Прави впечатление, че не само нашата страна, но дори развитите западноевропейски общества нямат нужния капацитет за подкрепа на толкова много уязвими лица. Необходима е най-вече политическа воля за да се осъществи целия процес по предоставяне на международна закрила. За това са необходими квалифицирани специалисти, включващи всички институции, които са отговорни за тях - преводачи, социални работници, психолози, учители, лекари, приемна грижа, законни представители, адвокати, полицаи, работодатели, общини и др. В настоящата глобална криза, предизвикана от Covid-19, условията за прием и подкрепа на лицата, търсещи международна закрила се е усложнила още повече. Достъпът до регистрационно-приемателните центрове е ограничен, което означава, че бежанците не могат да се възползват от редица услуги, предоставяни от неправителствения сектор на терен.

В практиката си попадали ли сте на случай, в който сте открили, че дете-бежанец е било насилвано сексуално? Ако не сте попадали на подобен случай до момента мислите ли, че се крият рискове това да се случи занапред?

Попадала съм неведнъж на случаи със сексуално насилие, преживяно както в страната на произход, така и по пътя или страната дестинация на детето. Сексуалното насилие не се отнася само за момичета. То се случва и при момчетата. Съществуват страни, като например Афганистан и Пакистан, в които използването на млади момчета с цел сексуално експлоатация не са изключение. Този тип практики се пренасят и на територията на Европа. Независимо, че децата попадат под редица закони за закрила, както на международна, така и на национално равнище, каквито са Конвенцията за закрила на детето и Закона за закрила не детето, липсата на контрол и превантивни мерки от страна на съответните институции, води до проявата на този тип инциденти. За това обаче отново се изисква силна политическа воля и адекватна социална политика, подкрепяща специалистите на терен (както морално, така и финансово), за да могат те от своя страна да предоставят съответните внимание и грижа на децата-бежанци. Пренатоварената система и множеството случаи, за които отговарят социалните работници, понижава качеството на предлаганата услуга, не поради липса на желание или мотивация за работа, а поради липса на физически, психически сили и капацитет при редица служители.

Съдържание

1. Увод 3

2. Детски център за застъпничество и подкрепа „Зона закрила“ – иновативна практика за закрила на деца жертви на насилие и свидетели на престъплание 5

3 Превенция на сексуалното насилие над деца – формиране на компетентности 11

4. Връзката между провокативното поведение на подрастващите и явлението „сексуално насилие над деца“ 21

5. Сексуалното насилие над деца – проблем без решение 31

6. Актуални изследвания върху сексуалното насилие над деца в държавите Турция и Сащ 37

7 Анализ върху съдържанието на медийни публикации, отразяващи насилие върху деца в периода 2018 г. – 2021 г. 51

8. Сексуално насилие и спорт 58

9. За децата бежанци! 67

Фондация „Право на детство", проект FIRST
и Клуб „Млад педагог/социален педагог"
към Русенски университет „А. Кънчев"

ВТОРА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ „ПРАВА НА ДЕТЕТО"

Сексуалното насилие над деца
2021 г.

www.childhood.bg